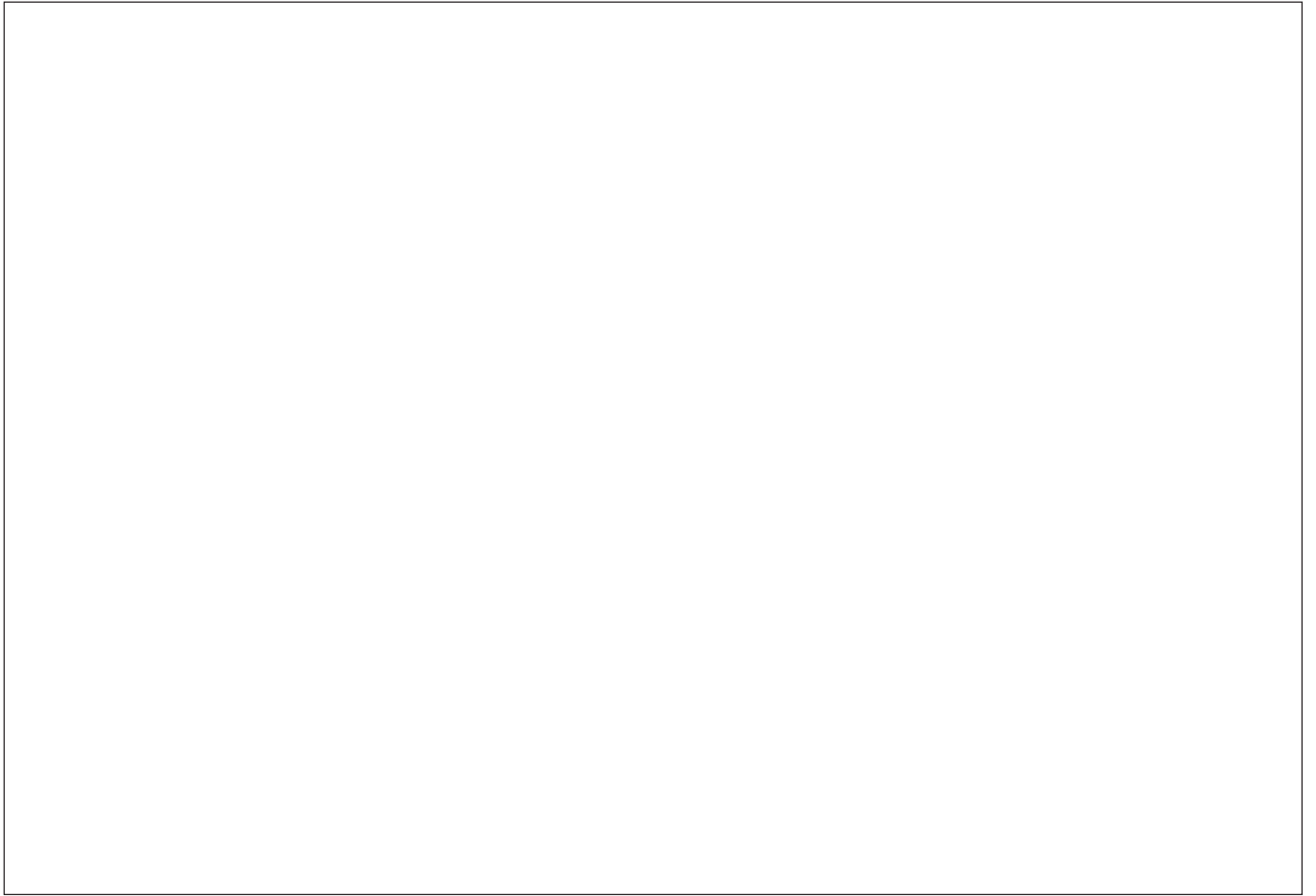

Klasse

Maandblad voor Onderwijs in Vlaanderen

TILT voor toetsen?

(advertentie)

(advertentie)

KLASSE

Maandblad voor Onderwijs
in Vlaanderen
Uitgegeven door het Ministerie
van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs

Nr.45 • Mei 1994

Redactie

Leo Bormans
Patrick De Busscher
Gaby De Moor

Redactiesecretariaat

Diana De Caluwé
Anny Lecocq

Foto's: Luc Daelemans

Cartoons: Dirk Vercampt

Vormgeving: Artefact, Leuven

Verantwoordelijke uitgever

Daniël Vandenberghe, leidend
ambtenaar A.O.V.

KLASSE verschijnt tien keer per jaar
en wordt gedrukt op chloorvrij
papier.

Abonnement (10 nummers per
jaar): 300 fr.

Het bestand van gratis abbonemen-
ten wordt beheerd door de wedde-
dienst. Fouten of wijzigingen in het
adres moeten dus via de schoolad-
ministratie worden geregeld.

KLASSE

Koningsstraat 138 8ste verdieping
1000 Brussel

Tel. redactie 02-211 46 60
Tel. secretariaat 02-211 46 58
Tel. abonnementen 02-211 46 62
Tel. publiciteit 02-211 46 58
Telefax 02-211 46 61

HOEVEEL KOST KLASSE?

Het ziet er misschien duurder uit,
maar de kostprijs van dit blad valt
nogal mee: 9 fr. per exemplaar (druk-
werk, papier, vormgeving, illustraties
enz.). Voor adressering en de postze-
gel komt daar nog eens 8 fr. bij. Voor
ongeveer de prijs van één gewone
postzegel kunnen we u dus elke maand
één volledig exemplaar van KLASSE
gratis toesturen. Bovendien is het ini-
tiatief gerealiseerd binnen de bestaande
begroting en zijn er ook nog inkomen-
sten uit abonnementen en publici-
teit. Elke vorm van communicatie
heeft zijn prijs. Maar ook op dit vlak
spelen we met u graag open kaart.

IN DIT NUMMER

Mikken op toetsen. p. 4

4-11

Toetsen onder schot

Proefwerken en examens. Dat is zwoegen en zweten, ook voor leerkrachten. Toch is er ook kritiek. Leerlingen (en hun ouders) trekken steeds vaker het oordeel van de leraar in twijfel. Alleen de professionaliteit van de leraar houdt de toetsen buiten schot.

24-25

Steunen waar het kan

De inspectie-nieuwe-stijl licht nu ook het hoger onderwijs door. Dat gaat er heel anders aan toe dan in het basis- en secundair onderwijs. Maar welke sterke en zwakke kanten komen er naar boven?

26-27

Lagere drempel voor lagere school

Er komen 720 nieuwe voltijdse banen voor leerkrachten in het basisonderwijs. Zij moeten de drempel helpen verlagen tussen de kleuterschool en de lagere school. Daar struikelen nog te veel kinderen over.

28-29

Het eiland van de leraar

Veel leerkrachten werken liever niet samen met hun collega's. In het secundair onderwijs werken 44 % niet samen met de vakcollega's en 83 % overleggen niet over de vakken heen. Het water is veel te diep.

De bedrijfslasten van een leraar. p. 32

30-31

De grote gratis postorderschool

Meer dan 40.000 volwassenen volgen les in de grootste school van het land: het afstandsonderwijs van het Departement Onderwijs. Ze hebben allemaal een persoonlijke leraar en studeren is er zo goed als gratis. Waarop wacht u?

32-33

Leraars en belastingen

Heel wat leerkrachten trekken hun onkosten voor verplaatsingen, vakliteratuur, eigen werkkamer en computer af van hun belastbaar inkomen. Hoe zit dat precies en hoeveel mag een leraar bijverdienen?

En ook...

- ZWART, GEEL EN ORANJE. Vlaanderen en Nederland werken samen. p. 12
- VIJF MILJOEN VOOR SCHOOLPROJECTEN. Het succes van DynaMo2. p. 13
- JOURNAAL. Onderwijsactualiteit. p. 14
- KLASSE-IDEE. Naar de Toereag bijvoorbeeld. p. 15-21
- DE INFOLIJN. Er is altijd iemand die luistert. p. 22
- SIGNAAL. Verdomd als het niet waar is. p. 23

Ook leden van lokale raden, participatieraden, oudercomités enz. kunnen een goedkoop abonnement nemen op KLASSE.

We sturen u graag een stapeltje proefexemplaren toe: ☎ 02-211 46 62

Leerkrachten zijn sterke individuen. p. 28

VIZIER

Toetsen, proefwerken en examens zijn niet alleen zwaar voor leerlingen en studenten. Ook leerkrachten investeren veel tijd en zweet in de voorbereiding en de correctie ervan: samen met de lesvoorbereidingen zo'n twaalf à dertien uren in een gemiddelde week, zowel in basis- als secundair onderwijs (*HIVA-onderzoek naar de tijdsdruk bij leerkrachten*). Tijdens de proefwerkperiodes is dat uiteraard heel wat meer. Heeft deze tijdsinvestering wel echt zin? Heel vaak corrigeert de leraar de toetsen maar krijgen de leerlingen hun juiste en foute antwoorden niet meer onder ogen. Zo leren ze er niets van.

Steeds meer rijst de vraag hoe toetsen efficiënter gemaakt kunnen worden. Er wordt nog te veel naar feitenkennis gepeild terwijl er slechts zelden een productief, creatief antwoord wordt gevraagd van de leerlingen. De

druk om over deze materie navorming te volgen wordt alsmaar groter.

In andere gevallen zetten de ouders de leraar onder druk. Ze gaan niet akkoord met de resultaten van de proefwerken en wensen de toetsvragen in te zien. Bij al deze vormen van toetsdruk komt de leraar onder schot.

Selectie

Toetsen en examens worden nogal gemakkelijk gebruikt om een bepaalde leerperiode af te sluiten of om een schoolrapport te kunnen invullen. Ze zijn daarmee soms een doel op zichzelf geworden of een instrument om de selectie te organiseren. Nochtans is een toets een gewoon hulpmiddel om het leren van de leerlingen te bevorderen. De leraar staat niet in dienst van de leerstof maar van de

Toetsen

A row of colorful pens (green, blue, orange, pink) and a gold keychain hanging from a red target board. The pens are attached to white rectangular targets. The background is a red target board with a pattern of small blue circles.

leerlingen. Daarom formuleert hij duidelijke doelstellingen en toetst hij op een eenduidige en aangepaste manier of de leerlingen die ook bereiken.

Soms voelt de leerling zich echter in een schiettent: mikken en... erop of ernaast. Vijf schoten en wie het pijpje niet breekt heeft pech. Er wordt ook veel gemikt op doelkaartjes die moeten bewijzen dat de leerlingen de stof perfect kunnen reproduceren. Maar je kan de doelen ook anders opstellen.

Classificeren

Toetsen beïnvloeden rechtstreeks het leren. Ze hebben een onmiddellijk effect op het leerproces van de leerling. Regelmatig inzicht in zijn vorderingen stimuleert zijn motivatie en leerbereidheid. Goede toetsen testen meer

dan feitenkennis. Ze dragen bij tot écht leren dat hogere vaardigheden aanspreekt en beklijft op langere termijn. Bovendien leert de leerling er zichzelf beter door kennen en kan hij bewuster een richting in zijn leven kiezen. Goed geconstrueerde toetsen worden gebruikt om de leerlingen te helpen en niet zozeer om hen te classificeren. In dit laatste geval gebruikt de leerling (net als elk ander gezond mens) defensiemechanismen om zijn bedreigd zelfvertrouwen te verdedigen (*De toets was eenzijdig, de leerkracht is tegen mij, ik voelde me tijdens de toetsafname niet goed, ik had niet voldoende tijd om mij voor te bereiden, ik heb er niets voor gedaan, deze leerstof interesseerde mij niet...*). Die houding belet juist een correct zelfbeeld.

Als de toetsen onder schot staan, kan alleen de professionaliteit van de leerkracht voor het tegenwicht zorgen. ■

onder schot

Prof. Dr. Gustaaf Tistaert, didacticus aan de KU Leuven, onderzoekt al 35 jaar lang toets- en examenvragen. Hij kwam onlangs in de pers met uitspraken als *leraars stellen foute vragen en leerlingen zakken door slechte examenvragen*. Daar hebben wij zo onze vragen bij.

Is het inderdaad mogelijk dat leerlingen ten onrechte zakken omdat de leraar de toetsvragen fout formuleert?

TISTAERT: Niets is moeilijker dan een éénduidige vraag stellen. Taal kan je op zoveel verschillende manieren interpreteren dat je een vraag of een uitspraak anders kan begrijpen dan feitelijk bedoeld. Een typisch voorbeeld: *Jan, zei de meester, is gek en Jan zei, de meester is gek*. Ik gebruik twee keer dezelfde woorden en toch is de betekenis telkens anders.

Ik ervaar dat leerkrachten over het algemeen goede vragen stellen. Maar een vraag kan veelal op meer dan één manier worden begrepen. Bijna 80 % van de vragen zijn daarenboven van het gemakkelijke, reproductieve type waarbij de leerlingen de stof gewoon moeten kunnen opdreunen. Bijgevolg is het haast uitgesloten dat leerlingen zouden zakken wegens slecht of fout gestelde vragen.

Wie het meeste doelen raakt ziet zijn kameel op de kermis het snelst vooruitgaan. Zo bekijken veel

De race der kamelen

leerlingen (en misschien ook hun leraars) de toetsen op school. Maar ze hebben wel kritiek op de vragen én op de resultaten. Even toetsen wie de kemels schiet.

U zou taalproeven uit het secundair onderwijs voorgelegd hebben aan juristen, hooglerars, leerkrachten en kaderleden. Niet één van hen slaagde. Is dat waar?

TISTAERT: Wat in de pers daarover verscheen was uit zijn verband gelicht. Het onderzoek was gericht op de professionalisering van leerkrachten. Het was niet bedoeld om aan de buitenwereld bekend te maken. We onderzochten hoe we vragen éénduidiger, meer objectief konden maken. Elke beroepsgroep maakt intern fouten en bijgevolg zijn er correcties nodig. Om in de navorming precies te kunnen zeggen waar de leerkrachten op moeten letten bij het stellen van vragen, moeten we eerst wetenschappelijk onderzoeken wat er nu fout aan is. Dat intern onderzoek is zeker geen evaluatie van het onderwijs of een negatieve beoordeling van leerkrachten. Integendeel, we weten allemaal dat vragen opstellen zeer moeilijk is en daarom zoeken we samen naar een manier om het steeds beter en efficiënter te kunnen doen.

Korte-antwoordvragen

Waarom zakten de proefpersonen dan allemaal?

TISTAERT: In de klaspraktijk stemt de leraar zijn toetsvragen af op een groep leerlingen die hij goed kent. Elke leraar ondervindt dat, vooral in het lager onderwijs. Hij weet wat ze kennen. En

Er is meer dan één manier om juist te antwoorden.

de leerlingen weten wel wat hij bedoelt. Er zijn *sous-entendu's*, men weet meestal van elkaar wat stilzwijgend bedoeld wordt. Als de leraar vraagt, *bespreek de Franse revolutie*, is het uiteraard niet de bedoeling daar een wetenschappelijk artikel over te schrijven, maar wel datgene weer te geven wat daarover gezegd werd in de klas. De afspraak daarover is vooraf gemaakt.

Als je nu die vragen met *sous-entendu's* buiten de bekende groep zou stellen, kom je natuurlijk in moeilijkheden. Dat deden we in het onderzoek. Dan kan je zeggen dat de vraag niet goed gesteld is. Objectief is dat waar. Maar subjectief is er voor een bepaalde groep geen vuiltje aan de lucht.

Is het waar dat veel toetsvragen te vaag blijven? En wat is te «vaag»?

TISTAERT: Als een leraar Nederlands vraagt een gedicht te bespreken, zonder te specificeren of dat inhoudelijk of ritmisch moet gebeuren, is de kans op een fout antwoord groot. Andere voorbeelden zijn *bespreek de vooroorlogse periode* en *noem mij de tijdgenoten van Conscience*. Bij een vraag als *vergelijk de Atheense en Spartaanse opvoedingsmethoden* weet je niet hoe grondig er vergeleken moet worden en of de vergelijking ook een oordeel moet inhouden. Maar ik herhaal, als leraar én leerling weten wat in het antwoord wordt verwacht, zijn er geen problemen. Voor buitenstaanders wel. Die weten niet waar naartoe met zulke vragen.

Sommige leerlingen weten niet goed of ze vijf regels of een heel blad als antwoord moeten schrijven.

TISTAERT: Uit onderzoek blijkt dat er meestal een bepaalde ruimte aangegeven is op het antwoordblad. Dat is al een aanduiding dat van de leerling geen opstel verwacht wordt. We zien ook dat meer dan drie vierde korte-antwoordvragen zijn. Veel, open, *essay-vragen*, worden er dus niet gesteld.

Anders dan verwacht

Een *sous-entendu* in uw onderzoek wijst er op dat we moeten streven naar een meer objectieve kwaliteit van de toetsvragen. Wat bedoelt u daar precies mee?

TISTAERT: Het gebeurt vaker dat een leraar vragen opstelt voor meerdere klassen samen. Dat komt veel voor in grote scholen waar leraars gezamenlijk toetsvragen opstellen voor verscheidene parallelklassen. Hier mag je niet afgaan op *sous-entendu's*. De vragen moeten heel objectief, niet mis te verstaan dus, gesteld worden. Zoiets moet je leren.

Hoe kunnen we vragen objectiever maken zodat we ze kunnen voorleggen aan een brede groep?

TISTAERT: Ik mik op drie vlakken, ook om de vragen creatiever te maken. Ten eerste moeten we proberen de vraag *communicatief duidelijker* te maken. Iedereen moet ze op dezelfde manier begrijpen. Ten tweede kunnen we meer variatie brengen in de vorm van de vraag. We kunnen andere woorden, tekens, tekeningen, grafieken, kleuren enz. inlassen. Ten derde moeten we meer oog hebben voor de *mentale activiteit*, het denkproces van de leerling als hij het antwoord moet geven op een vraag. Daarom kunnen we naast de zuiver reproductieve ook *productieve vragen* stellen.

Waar ligt precies dat verschil tussen reproductieve en productieve vragen?

TISTAERT: Uit onderzoek weten we dat leerlingen eigenlijk alleen maar dat leren wat de leraar gewoonlijk vraagt. Bij een leraar die van zijn leerlingen verwacht dat ze simpelweg kunnen herhalen wat in de cursus staat, blokken ze alles uit het hoofd. Ze moeten alles kunnen opdreunen zoals de leraar het gezegd of geschreven heeft. Deze leraar hecht vooral belang aan de feitenkennis. Hij zal dan ook uitsluitend reproductieve vragen stellen. Dat is houdbaar als de leerstof beperkt is. Maar naarmate leerlingen in een hoger studieniveau komen is dat niet meer haalbaar. Bijgevolg is het belangrijk dat de leerkrachten, ook in het lager onderwijs, leren productieve vragen te stellen. Hierbij zet men de leerlingen aan het denken. Productief antwoorden zet aan tot creatief zijn. Er is namelijk meer dan één manier om juist te antwoorden. Een voorbeeld uit het lager onderwijs maakt dat duidelijk. De leerkracht vraagt de uitkomst van 7×17 . Naast het klassieke antwoord -119- kan een leerling ook uitpakken met $(10 \times 17) - (3 \times 17)$. Dat is een productief en creatief antwoord. De leraar moet bij het opstellen van zijn vragen weten dat scholieren andere denkprocessen hebben en hun antwoord anders kunnen formuleren dan hij verwacht.

Ik geef een voorbeeld uit het secundair onderwijs. Gewoonlijk moet een definitie letterlijk uit

het hoofd gekend zijn. Men zou even goed kunnen vragen: wat zijn de sleutelwoorden in zo'n definitie en formuleer daarmee zelf een definitie. Dat is een productieve vraag.

Oneerlijk

Soms laat de leraar een hele cursus blokken en stelt slechts een vraag over één enkel hoofdstuk.

TISTAERT: Dat is niet eerlijk tegenover de leerlingen. Leraars moeten ervan overtuigd worden dat de totaliteit van de stof aan bod moet komen. Anders is de toets niet *representatief*.

Om zowel representatief de inhoud van de leerstof als alle denkvormen of mentale activiteiten te omvatten in zijn vragen, kan de leerkracht van in het lager onderwijs al een eenvoudig schema hanteren. Op de verticale as van de matrijs schikt hij de inhoud. Dat kunnen verschillende denkstappen zijn. Op de horizontale as komen de verschillende elementen van het *cognitief functioneren* zoals reproductief herkennen, reproductief herhalen of herinneren, productief en creatief zijn... Kortom, het schema moet duidelijk maken dat zoveel mogelijk denkoperaties in een toets ingelast kunnen worden. Als een leerling zulke vragen krijgt, zal hij zich niet bedrogen voelen.

U zegt dat vragen eenduidig moeten zijn. Sluit dat complexe vragen uit?

TISTAERT: Ze moeten liefst zo enkelvoudig mogelijk. Als je wil uitmaken, vooral in tussentijdse toetsen, wat een kind kent of niet kent, moet je niet uitpakken met complexe vragen. Misschien krijgen ze een plaats op het einde van het schooljaar. Maar eerst vraag je maar één ding tegelijk. Nadien komt er een tweede element bij. Vervolgens de elementen één en twee samen. Zo kan je de combinatie voortdurend opdrijven. Ik ben een voorstander van het *cumulatief overhoren*. Als het eerste hoofdstuk gezien is, moet de stof gekend blijven. Bij een volgende toets stel ik vragen over het eerste én het tweede hoofdstuk.

De leraar getoetst

In de klas worden de productieve vragen nog al eens voor de summatieve toets, de *eindevaluatie* bewaard.

TISTAERT: Ja maar, dan worden de leerlingen tijdens het schooljaar niet getraind om creatief te zijn. Ik vind dat ook oneerlijk. Ineens wordt van hen verwacht dat ze productief zouden zijn, terwijl ze tijdens het schooljaar gewoon papegaai moesten spelen. Dus ook bij het vragen stellen in de les kan dat schema gebruikt worden. Zo komt nadien de toets minder bedreigend over.

Wat meet een toets waarin onverwachts een beroep wordt gedaan op het creatief-productieve?

TISTAERT: Die meet voor een groot gedeelte de intelligentie maar dat is niet de bedoeling van een schooltoets. Een intelligentieproef meet de potentie van een leerling, een schooltoets meet het leerresultaat, dat wat via het leerproces op school geleerd wordt. Hierbij wordt ook de inbreng van de leraar verrekend. De toetsen meten namelijk ook of de leraar er in slaagde zijn stof goed over te brengen. ■

**Leerlingen leren
alleen wat leraars
gewoonlijk vragen.**

Klinkt het niet dan botst het

Leraars hebben soms het gevoel dat ze niet echt les geven als ze zelf te weinig aan het woord zijn. Ze

stellen veel vragen maar veelal gaat het om kennis- of begripsvragen. En plots duiken dan in de eindtoets echte denkvragen op. De leerlingen werden daar niet op voorbereid waardoor de resultaten van de eindtoets meer dan eens een teleurstelling zijn voor de leraar. Het kan ook anders. Denkvragen kunnen best al in de lessen gesteld worden. Zo leren de leerlingen anticiperend denken en handelen. Dat is wat anders dan zoveel redeneringen in het wilde weg: klinkt het niet, dan botst het.

Leraars stellen veel vragen maar er zit weinig variatie in. De meeste antwoorden laten maar één juist antwoord toe. Kennisvragen toetsen in hoeverre de leerlingen zich feiten of definities herinneren. Ze worden het meest gesteld. Begripsvragen, waarbij leerlingen iets in eigen woorden moeten uitleggen, komen al veel minder voor. Zelden mogen leerlingen zelf gegevens ontleiden, zelfstandig en creatief denken of een persoonlijke mening geven. Toepassingsvragen geven de leerlingen de gelegenheid hun kennis toe te passen op problemen die slechts één juiste oplossing toelaten.

Drs. Nadine Engels, wetenschappelijk medewerker aan het IDLO (Interfacultair Departement voor Lerarenopleiding) - VU Brussel, onderzoekt hoe leraars vragen stellen. Ze geeft ook nascholing om het rendement te verhogen door effectieve vraagtechnieken.

ENGELS: In de onderwijspraktijk blijkt het *onderwijsgesprek* een zeer sterk ingeburgerde gespreksvorm te zijn. Maar meestal beperkt de leraar zijn vragen tot die van *lagere cognitieve orde*. Dat zijn kennis-, begrips- en toepassingsvragen. Het is niet zelden de bedoeling dat de antwoorden precies in het vooraf geplande leerstofschema passen. We stellen echter voor om af en toe de leerlingen ook eens écht aan het denken te zetten met behulp van vragen van *hogere cognitieve orde*. Dat zijn analyse-, synthese- en evaluatievragen. Leerlingen kunnen namelijk niet alleen kennis *reproducen* maar ook *produceren*.

Minder bedreigend

Waar loopt het fout?

ENGELS: Leerkrachten praten veel, leerlingen luisteren veel. Bij het omschakelen naar denkvragen, waarbij de spreektijd van de leerlingen vergroot, vragen leraars zich af of ze nog wel hun *vak* geven. De druk van het leerplan is groot. Er is geen tijd om veel vragen te stellen in de les en daarbij ook nog de leerlingen uitvoerig te laten antwoorden, zeggen ze. Ze moeten voort met de leerstof.

Kunnen we de lestijden effectiever benutten?

ENGELS: Dat moeten we proberen, terwijl de toetsen ook niet mogen losstaan van het geheel. Als we het klasgebeuren niet afstemmen op het leerproces van de leerlingen lopen we achteraf ook

teleurstellingen op bij het evalueren van de leerstof. Vaak is er een groot verschil tussen de vraagjes in de klas en de toetsvragen. Als we de kinderen in de les niet leren denken moeten we geen wonderen verwachten op de toetsen als we daar ineens denkvragen stellen. Een aantal vakken laten ons makkelijk in die valstrik lopen. Neem nu natuurkunde met zijn zeer zwaar leerplan. In de lessen moeten de leerlingen al die wetten zien. Men toont mooie experimenten en men geeft moeilijke theorie. Maar in de proefwerkperiode moeten de leerlingen plots nog moeilijkere oefeningen oplossen.

Daardoor zijn toetsen vaak erg bedreigend.

PROF. DR. TISTAERT, didacticus KU Leuven: Ik heb de indruk dat de leraars zich niet laten leiden door leerplannen maar door leerboeken. Ze volgen de interpretatie van de auteurs, niet die van het leerplan. Van in zijn opleiding zou een leerkracht moeten inzien dat er in elke leerstof een relatief beperkt aantal dingen nuttig, nodig en noodzakelijk zijn om veel andere zaken te kunnen doorzien. Dat is de kernleerstof. De rest van de tijd kunnen ze spenderen aan toepassingen, vragen inbegrepen. Zo worden toetsen echt geen verrassingen en zijn de evaluatiemomenten veel minder bedreigend.

Moord

Maar de toetsen mogen dan weer niet té gemakkelijk zijn.

TISTAERT: Sommige scholen gebruiken die moeilijkheidsfactor om te selec-

teren zodat alleen de besten het halen. Dat deugt ook niet. Pas op, je moet nu ook geen eenheidskoek maken waarbij iedereen 18 op 20 behaalt. Er mag gerust differentiatie in de vragen zijn zodat er een mogelijkheid open blijft waarin de meer be-
gaafden zich kunnen bewijzen.

Hoe lok je zelfstandig denken uit?

ENGELS: Als je in de lessen vragen van hogere cognitieve orde gebruikt leren de leerlingen meteen hoe ze nieuwe leerstof kunnen koppelen aan hun ervaringen, aan vroeger behandelde leerstof. Dan lok je in zekere mate een zelfstandig en creatief denken uit dat je best kan doortrekken naar de toetsen. Voor elke les zou je ten minste één of twee vragen van hogere cognitieve orde kunnen voorbereiden. De leraar moet zich evenwel ook mentaal voorbereiden op de mogelijke antwoorden die de leerlingen zullen geven. Zullen ze de vragen aankunnen? Stel dat ze te moeilijk zijn. Hoe ga je dan *dóór*vragen? Het is erg belangrijk te luisteren naar de leerlingen en te denken in termen van hun leerproces. Het is niet makkelijk telkens gepast te reageren op antwoorden. Je kan een leerling ook figuurlijk vermoorden door hem een *fout!* toe te snauwen.

Bij het opstellen van toetsen komt ook wat psychologie kijken.

TISTAERT: Ja. Hoe verloopt eigenlijk het denkproces van leerlingen? Wat gaat er in het hoofd van kinderen om bij vragen waarvan wij zeggen dat ze reproductief zijn? En bij productieve vragen waar ze zogezegd elementen met el-

kaar in verband moeten brengen? Voor de leraar is dat allemaal duidelijk. Hij stelt de vragen op net zoals hij ze zelf zou moeten beantwoorden. Maar de leraar is daar een expert in. Het is voor hem haast onmogelijk een vraag te stellen vanuit het leerling-zijn. Hij

DE TRAPPEN VAN DE TOETS

Leerdoelen en toetsvragen zitten telkens op één van de volgende zes niveaus uit de taxonomie van Bloom. Vaak blijven de vragen echter hangen bij de eerste twee. Nochtans zou elke leerling op elke leeftijd de stimulans moeten krijgen na te denken op elk niveau. Tijdens de lessen én tijdens de toetsen.

1. Kennen. Je moet leerinhouden kunnen **reproduceren** (wie, wat, waar, wanneer enz.). Kennis is vaak een voorwaarde om tot hogere denkprocessen te komen. We toetsen ze dus om te weten of de basis er is. Maar kennis alleen volstaat niet. Ze verdwijnt trouwens vrij snel uit het geheugen, meestal zelfs meteen na de toets. Waardoor later de opmerking valt: «Ik wist niet dat we dat nog moesten kennen». Kennis toetsen kan vrij objectief met korte, gesloten vragen. Breng daar ook afwisseling in (meerkeuze, sorteren, juist-onjuist, invullen, visuele herkenning enz.).

2. Begrijpen. Op dit niveau moet je bijvoorbeeld niet alleen een definitie kunnen geven maar die ook in je eigen woorden kunnen formuleren, voorbeelden geven, verbanden leggen, gevolgen trekken enz. Je moet **betekenis geven**, interpreteren en verder gaan dan de gegeven informatie. Objectieve vragen zijn hier het best. Goed geconstrueerde meerkeuzevragen zijn zeer geschikt. Bijvoorbeeld: Welke grafische voorstelling hoort bij de omschrijving (of omgekeerd)?

3. Toepassen. Je moet een NIEUW probleem oplossen en zelf uitmaken welke begrippen, principes enz. je daarvoor moet toepassen. Het is géén nieuw probleem als er in bekende formuleringen alleen andere getallen, symbolen, namen of zinswendingen voorkomen. Het moet gaan om echt **probleemoplossend denken**. Dankbare opdrachten vindt de leraar hierbij in beroepsgebonden en andere concrete problemen uit de dagelijkse realiteit. Die stimuleren de leerling bovendien omdat hij het nut inziet van wat hij heeft geleerd. Best zijn objectieve, begrenzendende open vragen. Jammer genoeg duiken deze vragen vaak pas op tijdens de toetsen. Leerlingen zouden ook tijdens de lessen moeten leren toepassen.

4. Analyseren. Hoofd- en bijzaken kunnen onderscheiden, de samenstellende delen van een boodschap kunnen uiteenrafelen en zien **hoe ze geordend zijn in het geheel**. Om dit te kunnen toetsen moeten de leerlingen NIEUW materiaal krijgen, niet de teksten, composities of illustraties die in de klas gebruikt werden. Om verbanden te kunnen leggen is op dit niveau een *open-boek-onderzoek* mogelijk.

5. Synthetiseren. Tot nu toe was het produkt van het denken voorspelbaar. Bij de synthese zijn verschillende oplossingen of produkten mogelijk. Ze zijn uniek en afhankelijk van de creativiteit van de leerling. Die **máákt iets nieuws**. Het gaat dus niet meer om de samenvatting van bekende informatie of over de bespreking van een werkstuk, een schilderij of een gedicht. Hier is het eindprodukt een nieuwe structuur: een opstel, gedicht, tekening, plan, hypothese, werkstuk, campagne, experiment, voorstel enz.

6. Oordelen. Je moet een **waarde-oordeel verantwoorden** over ideeën, materialen, produkten, methoden, rapporten, oplossingen, situaties enz. Daarvoor moet je bijvoorbeeld in het materiaal tegenstellingen, waarden, hiaten enz. kunnen vinden. Het gaat er dus niet om of een leerling iets mooi, nuttig of bedreigend vindt. Dat is een opinie. Een oordeel komt bewust tot stand op basis van duidelijke criteria. Het steunt op begrijpen en analyseren. Bij het toetsen gaan we vooral het bewust innerlijk verband van de argumentatie na.

kan wel proberen zich in de plaats van de leerling te stellen. Hij kan dan theoretisch analyseren waar de moeilijkheden zitten. Maar het is onvoorspelbaar dat de leerling het net zo zal begrijpen. Daarom zou het nuttig zijn leerlingen sommige vragen eerst hardop te laten beantwoorden. Dan krijgen we meer inzicht in hun manier van oplossen. Hoe lost bijvoorbeeld een heel knappe leerling een vraag op? Hoe denkt een middelmatige daarover en hoe antwoordt iemand die last heeft met de materie? Zo'n analyse zou ons helpen de vragen doelmatiger te maken. We kunnen alvast beginnen met onze toetsvragen voor te leggen aan collega's. Dat werkt heel verhelderend. ■

Denkvragen komen vaak te laat.

Steeds meer (ouders van) leerlingen vechten de toetsen en cijfers van de leerkracht aan. Die kan alleen terugvallen op zijn eigen professionaliteit. Maar hij is niet onfeilbaar. Met een minder opgefokte puntencultuur komt er wel tijd vrij om

Ondanks de goede zorgen die u besteedt aan het opstellen van toetsvragen zullen over het algemeen de toetsresultaten toch een foutenmarge vertonen. Volgens de tabellen van P.B. Diederich (*Statistics for Teacher-Made Tests*) is de standaardfout 4 punten voor een toets van 50 vragen. Een leerling die daarop 36 scoort heeft dus een werkelijke uitslag tussen 32 en 40. Een toets is betrouwbaarder naarmate hij langer is. Dan verkleint de foutenmarge.

Voor de interpretatie van resultaten moeten we zeker rekening houden met deze foutenmarge. Voorzichtigheid geboden dus bij het interpreteren van kleine verschillen tussen uitslagen van leerlingen.

En u weet uit ervaring dat verschillende leerkrachten sommige antwoorden op open vragen heel uiteenlopend kunnen beoordelen.

Puntencultuur

Een leerkracht blijft een solist: «Het proefwerk is een noodzakelijk middel om te weten wat ik als leraar waard ben en om de kwaliteit van mijn onderwijs te verbeteren.»

Slechte dag

Een leraar heeft telkens weer cijfers nodig voor een evaluatie in het rapport.

TISTAERT: Als de toets alleen maar moet dienen om een cijfer op het rapport te kunnen zetten, schiet men naast de kwestie. Een goede toets daarentegen beïnvloedt het leren. Ze doet de leerling inzien waarom iets juist was en waarom iets fout was. Achteraf moet hij kunnen zeggen: *nu heb ik iets geleerd*. Met de toetsen kan hij zijn inventiviteit meten, zijn probleemoplossend vermogen. Zo heeft hij wat aan die toetsen en kan hij ze op de koop toe nog prettig vinden ook. Toetsen kunnen ludiek voorgesteld worden. Ze moeten zoveel mogelijk gegrepen zijn uit de concrete werkelijkheid. Dagelijks komen we immers alle vakken tegen op straat: aardrijkskunde, wiskunde, techniek, geschiedenis... Het is de opdracht van de leraar zijn vragen in het werkelijke leven herkenbaar te maken.

Wordt er te veel getoetst?

TISTAERT: Ik pleit voor ten hoogste drie tussentijdse, formatieve of procesgerichte overhoringen tegenover één eind- of summatieve toets. Evaluatie

Vissen in troebel

uit de fouten te leren. Toetsen zijn geen doel op zichzelf. Maar ook geen spelletje waarbij je de punten op goed geluk af maar uit het water te vissen hebt.

PROF. DR. GUSTAAF TISTAERT: «Het is voor de individuele leerkracht niet eenvoudig vragen te formuleren, geschikt om oordeelkundig te peilen naar de toepassing van vakinhouden, conceptvorming, creatief denken e.d. Er is ook de enorme tijdsdruk in perioden van summatieve of eindtoetsen. Men zou een pleidooi kunnen houden voor centrale toetsen maar de invoering ervan zou volgens sommigen een gebrekkige professionaliteit van de leraar openlijk belichten.

Gaat er in de opleiding wel genoeg aandacht naar het leren toetsen afnemen?

TISTAERT: Ik denk dat veel leraars les geven en ook toetsen afnemen zoals zij zelf in hun schoolse loopbaan meegemaakt hebben. Daarom is in het begin van de loopbaan absoluut een *in-service-training* of een professionele begeleiding door een mentor noodzakelijk. Tijdens de opleiding heeft de toekomstige leerkracht nog te weinig ervaring opgedaan waarop hij kan steunen.

Leraars zouden minder als solisten moeten optreden en meer in groep werken. In vakwerkgroepen wordt nog te weinig gediscussieerd over de vereiste moeilijkheidsgraad van een toets opdat deze een selecterend en/of oriënterend effect zou hebben.

Is de toets het einde van een proces?

TISTAERT: Nee. Maar in de klas staat men amper stil bij de fouten. De leerlingen leggen een toets af en horen er nadien vaak niets meer van. Waar zaten ze fout? Waarom maakten ze een bepaalde fout? Ze leren niets van hun fouten. Er komt geen *foutenanalyse*, geen nabespreking. Geen tijd, zegt men. Nochtans is een gemaakte fout een zegen. Daardoor kom je op het spoor van een verkeerde opvatting. En in het onderwijs is niets gevaarlijker dan een verkeerde opvatting die niet wordt rechtgezet.

Op goed geluk af punten verzamelen...

via toetsen heeft twee bedoelingen. Ten eerste evalueert men het leerresultaat van een leerling. Daarmee stelt de leraar vast of hij de doelstellingen bereikte. Daaruit kan dan weer remediëring voortvloeien. Maar ten tweede wordt ook de eigen aanbreng bekeken. Is het leerproces goed verlopen? De procesgerichte overhoringen zeggen eigenlijk voor een groot deel hoe de leraar les geeft. Heeft hij voldoende tijd gestoken in nieuwe stof? Gebruikte hij de goede methode? Kortom, kwam zijn stof goed over? Leerkrachten denken soms te

gemakkelijk dat leerlingen niets geleerd hebben en ze vergeten hoe belangrijk hun eigen rol is.

Moet op elke toets een cijfer komen?

TISTAERT: Niet noodzakelijk op alle tussentijdse toetsen. Voor de leerling moeten die tussentijdse toetsen een confrontatie zijn met zichzelf. Dat is prettig. Dat is net als een match spelen. Maar zonder het gevaar dat hij een nul krijgt. Soms is er maar één enkele toetsbeurt en iedereen kan al eens een slechte dag hebben... Dan voelt de leerling zich bedrogen en ongelukkig. Maar ja, we zitten nog altijd met een **puntencultuur**. De schuld ligt niet bij de leraars want van hen wordt verwacht dat ze een rapport invullen. Of de ouders verwachten punten. Ik ben in elk geval een voorstander om alvast voor kleinere vakken de maandelijke puntenjacht niet verplicht te maken. Het is niet de bedoeling te toetsen om te toetsen.

Professionele toetsen

Als de leerkracht met zijn cijfers en oordelen au serieux genomen wil worden, zal hij zijn toetsen zo professioneel mogelijk moeten aanpakken. Tien adviezen.

water

1 **Strikvragen** en listigheden geformuleerd in details zijn uit den boze. Het kan toch niet de bedoeling zijn van het onderwijs de leerlingen te laten struikelen? Als de leraar de toetsvraag richt op de knapsten van de klas dient hij zich te realiseren dat hij daarmee 80 % anderen behoorlijk frustrereert.

2 Een toets is meer dan een verzameling vragen. De gehele toets moet **representatief** zijn, d.w.z. de toets moet meten wat men wil meten. Om dit te bereiken is het noodzakelijk dat de doelstellingen evenwichtig in de toets aan de orde komen. Wan-

neer bijvoorbeeld *het verkrijgen van inzicht in...* een belangrijke doelstelling is, dan is een toets met enkel vragen die een beroep doen op parate feitenkennis beslist niet representatief.

3 Vragen die meer dan één kennisaspect behelzen zijn **verwarrend**. De context wordt vaak niet onderscheiden van de vraag. Maak daarom meer vragen die elk één kennisaspect bevatten.

4 Toets de **fundamentele stof** en geen details. Schik de vragen naar moeilijkheidsgraad: het gemakkelijkste komt eerst.

5 De argwaan tegen **meerkeuzevragen** lijkt onuitroeibaar. Men denkt dat het simpelweg aankruisen van een alternatief niet het eindpunt kan en mag zijn van een ingewikkeld denkproces dat eraan voorafgaat. Dit is een misvatting. De meerkeuzevraag is een beproefde vorm om kennis te toetsen. Deze kennis kan van verschillende niveaus zijn: pure feitenkennis, begripkennis en/of kennis van toepassingsmogelijkheden. Het is echter niet gemakkelijk dergelijke vragen op te stellen. Groepswork dus. Het argument dat leerlingen niet leren schrijven door zulke vragen houdt geen steek. Integendeel. Omdat het taalgebruik niet bijgestuurd wordt, bevorderen veel open vragen juist het slordig taalgebruik. Leren schrijven moeten ze in de talles leren, niet tijdens de toetsen.

6 De term **open vraag** verwijst naar een vraagvorm waarbij de leerling het antwoord moet produceren. In een **gesloten vraag** moet hij daarentegen één of meer keuzen maken uit een opsomming van alternatieven. Leerlingen moeten uiteraard ook leren open vragen beantwoorden. De beste toets bevat een combinatie van open en gesloten vragen.

7 Het antwoord op een echte open vraag vereist veel werk van de leerling. Dit type van vraag wordt veelal ingezet om complexere vaardigheden te toetsen, zoals de vaardigheid om verbanden tussen ideeën te leggen. Het is echter mogelijk dat de open vraag de beoogde vaardigheid niet meet. Als we de vaardigheid bekijken om in correct Nederlands een gestructureerd antwoord te produceren, is het denkbaar dat een leerling onder de **tijdsdruk** van de toets faalt. In normale omstandigheden zou hem dat niet overkomen zijn.

8 De **mondelijke toetsen** worden gekenmerkt door het spel van vraag en antwoord. Als de leraar hierbij geen of nauwelijks een structuur hanteert, wordt een mondelinge toets al snel een kwestie van willekeur. In veel opzichten is het daarom een onvolkomen toetsinstrument dat het best wordt aangevuld met andere toetsen.

9 Om open vragen zo objectief mogelijk te **beoordelen** corrigeert u ze het best vraag per vraag (en niet alle vragen per leerling), houdt u de antwoorden anoniem (namen op de achterkant) en gaat u uit van een vooropgesteld modelantwoord met alle elementen en een waardenschaal voor het gewicht van elk criterium.

10 Beklemt u in woord en daad altijd dat toetsen er zijn om het leren te bevorderen (niet om punten te verdienen). Wijs op het verband tussen doelstellingen en toets. Bespreek de resultaten zo snel mogelijk en geef vooral **positieve commentaar**, vooral over wat de leerling kan doen om eventuele tekortkomingen weg te werken. ■

**We zitten nog
altijd met een
puntencultuur.**

EIGEN TOETS

- Dit Vizier putte uit **Onderzoek naar evaluatietechnieken in het secundair onderwijs voor de vakken biologie en chemie** (Fonds voor het Collectief Fundamenteel wetenschappelijk Onderzoek - ministerieel initiatief - Departement Onderwijs - projectleiding Prof. Dr. Gustaaf Tistaert - KU Leuven) en de ARGO-Nascholing **Interactie in de klas: het rendement maximaliseren door effectieve vraagtechnieken** (lesgever Drs. Nadine Engels - VU Brussel-IDLO).

- Literatuur over toetsen, examens en evaluatie kunt u als leerkracht (ook per post) gratis uitlenen bij de **Centrale Onderwijsbibliotheek** - Koningsstraat 71 - 1000 Brussel - ☎02-219 81 89.

- Aanbevolen: **Begrip van evalueren** (1986) - A.D. De Groot - Uitgeverij VUGA - 's-Gravenhage - **Beoordelen in het onderwijs** (1993) - Een handleiding voor het construeren van toetsen en het evalueren van leerdoelen en onderwijsvormen - H.J.M. van Berkel en A.E. Bax - Bohn Stafleu Van Loghum - **Evaluatiehandleiding** (1986) - Juliska Kok en Jaap Brandligt - Stichting voor de Leerplanoontwikkeling - **Succesvol examineren in het hoger onderwijs** (1992) - H. De Neve en P.J. Janssen - Acco

- Een overzicht van samenvattingen van recente Vlaamse onderwijsliteratuur over dit onderwerp kunt u gratis aanvragen bij **ADIOV** (Automatisch Documentatie- en Informatiesysteem voor het Onderwijs in Vlaanderen) - Koningsstraat 71 - 1000 Brussel - ☎02-219 82 19 of 219 93 83.

- Wij toetsen de inzichten van uw reacties: **KLASSE (TOETSEN)** - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel.

Waarschijnlijk kunt u binnenkort in Nederland les geven.

Het Vlaams en Nederlands onderwijs gaan meer buurten bij elkaar. De beide onderwijsministers zullen de volgende twee jaar regelmatig van gedachten wisselen om het be-

SAMENWERKING

leid zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen. Deze samenwerking geldt voor het basisonderwijs, het secundair onderwijs en de permanente vorming. Ook de leraar komt over de tong. Hoe zit het met zijn professionaliteit en zijn internationale mobiliteit? Kan een Vlaamse leerkracht bijvoorbeeld voor een Nederlandse klas staan? En omgekeerd? De pas ondertekende overeenkomst GENT-3 (Geheel Europees Nederlands Taalgebied) opent alvast de deur.

Nederland wordt de eerste onderwijspartner van Vlaanderen. Desamenwerking gaat zo ver dat men zelfs denkt aan **uitwisseling van leraars**. Maar hoe dat concreet zal gebeuren is nog niet duidelijk. Er volgen hierover nog praktische afspraken. Men overlegt hoe men die mogelijkheid in de loopbaan van een leerkracht kan inbouwen.

Nederland en Vlaanderen werken al langer samen op onderwijsgebied. De vroegere overeenkomsten GENT-1 en GENT-2 handelen over het hoger onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek. Deze overeenkomsten maken het onder meer mogelijk dat Vlaamse studenten hun studiebeurs naar Nederland *meenemen* als ze daar studeren en

omgekeerd. Maar het principe dat de financiering de student volgt vereist nog veel overleg. Een struikelsteen is de toevloed van Nederlandse stu-

Zwart, geel en oranje?

denten die in Vlaanderen geneeskunde komen studeren omdat er bij hen een beperking van het aantal studenten is ingesteld. De oplossing van dit probleem moet men in een Europees verband bekijken.

Spijbelaars aangepakt

Onlangs ondertekenden Vlaams onderwijsminister *Luc Van den Bossche* en zijn Nederlandse collega *Jo Ritzen* in Breda de nieuwste overeenkomst GENT-3. Ze wordt ook wel GENT-BREED genoemd omdat ze een breed terrein van de onderwijssector bestrijkt. Voor de Vlaamse Gemeenschap omvat die het basisonderwijs, het secundair onderwijs (zowel algemeen, technisch, beroeps- en kunstsecundair onderwijs) en de permanente vorming. In Nederland gaat het over het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs, het beroeps- onderwijs, het leerlingwezen en de volwassenen-educatie. De overeenkomst is geldig voor de periode 1994-1995. Ze wordt geëvalueerd in het najaar 1995.

Landen kunnen op het gebied van onderwijs

van elkaar leren. Dat is het uitgangspunt van beide ministers. Een dergelijke samenwerking betekent een versteviging van de positie van kleine landen in internationaal verband. Vlaanderen en Nederland willen aan tafel zitten om alvast te praten over hoe ze samen de basisvoorwaarden voor een **kwaliteitsonderwijs** kunnen scheppen. Ze pakken in dat verband de spijbelaars en de vroege schoolverlaters gezamenlijk aan. Volgend jaar zullen daartoe een aantal projecten worden opgestart. Hier komen onvermijdelijk de verschijnselen ter sprake die de tewerkstelling van jongeren bemoeilijken.

Stages over de grens

Erg belangrijk in de samenwerking is de aandacht voor de kwaliteiten van de leerkracht. Daarin zitten opdracht, professionaliteit, bezoldiging, mobiliteit, wachtgeld, vervanging en opleiding vervat. Voorts volgen er voor culturele minderheden bijzondere inspanningen. Die slaan op het onderwijsvoorrangsbeleid, het intercultureel onderwijs, het onderwijs in de eigen taal en Nederlands als tweede taal.

In het basisonderwijs gaat bijzondere aandacht naar het buitengewoon onderwijs, de opvang van het jonge kind, de technologische vorming en de schoolbegeleiding. Jonge kinderen worden in beide landen verschillend opgevangen. Er zal eerst een vergelijkende analyse worden gemaakt. De opvang van zeer jonge kinderen, de rol van de ouders, de opdracht ten aanzien van risicogroepen maar ook de vereisten

i.v.m. de opleiding komen aan de orde. Voor de technologische opleiding luidt het standpunt dat deze vorming integraal deel uitmaakt van de basisopleiding. Voorts onderzoekt

de ambtelijke stuurgroep voor het basisonderwijs de samenwerking rond de aanmaak en verspreiding van leermateriaal.

Ook de eindtermen (in Nederland kerndoelen genoemd) komen in aanmerking voor gezamenlijk overleg, dit zowel voor het basisonderwijs als het secundair. Het departement Onderwijs wil meer contacten tussen de Vlaamse Dienst voor Onderwijsontwikkeling (DVO) die bij ons de voorstellen van eindtermen opstelt en het Nederlandse Instituut voor Leerplanontwikkeling (SLO). Het departement is ook van plan om een meer intensieve samenwerking te stimuleren tussen het Centrum voor Onderwijsmedia en de Nederlandse Onderwijsstelevisie.

In het secundair onderwijs worden grensoverschrijdende stages aangemoedigd en is er aandacht voor samenwerking tussen onderwijs en bedrijfswereld. Voorts komt de vergelijkbaarheid én de gelijkwaardigheid van opleidingen aan de orde. Al deze initiatieven moeten een **harmonisering** van de beide onderwijsstelsels mogelijk maken. ■

Vlaanderen en Nederland leren van elkaar.

Vijf miljoen voor schoolprojecten

De tweede DynaMo2-catalogus ligt op uw school. Hij brengt orde in het overaanbod van acties, projecten, campagnes enz. die elk school-

DYNAMO2

jaar opnieuw rond uw oren vliegen. U hebt tijd tot 15 mei om voor volgend schooljaar het project waarvan u al zo lang droomde te kiezen uit het menu van precies 200 aanbiedingen. Eind juni verneemt u dan of uw project voor financiering door het Departement in aanmerking komt.

Met één project de school in beweging.

DynaMo2 bestaat één jaar. Centraal element in het project is de catalogus. Vorig jaar bevatte hij 109 aanbiedingen binnen zeven werkvelden: bedrijvige, culturele, democratische, gezonde, groene, sportieve en veilige school. 146 scholen namen de uitdaging aan en dienden 383 projecten in, waarvan 81 in de «open ruimte». In deze open ruimte kunt u zelf voorstellen formuleren als u in het aanbod uw gading niet vindt. 102 projecten kwamen in aanmerking: zij kregen in totaal 3,6 miljoen frank ondersteuning om hun project dit schooljaar te realiseren.

Voor volgend schooljaar is het bedrag opgetrokken tot 5 miljoen. De catalogus bevat nu liefst 200 verschillende aanbiedingen. Daarnaast is ook de open ruimte gebleven.

Veel cultuur

Tussen project nr. 1, een beurswedstrijd, en project nr. 200, het vormingspakket *Mobiliteit in welvaartstijd*, zit een enorme rijkdom aan ideeën om met uw klas aan de slag te gaan. Bijna de helft hoort bij cultuur, maar er zijn nog zes andere categorieën:

- 25 bedrijvige projecten: vaar-, ruimten- wetenschapsklassen, een bezoek aan het KMI, havenexploratie enz.

- 84 culturele projecten: zelf een boek maken, theater, museumbezoek, muziekprojecten, Dracula enz.

- 45 democratische projecten: wereldklassen, Europees Paspoort tegen Racisme, kansarmoede, vredesopvoeding, Anne Frank, Vlaamse Raad enz.

- 14 gezonde projecten: aids- en drugpreventie, relationele en seksuele vorming, eerstehulptechnieken enz.

- 23 groene projecten: cursus bosbouw, boerderijklassen, milieutriatlon, Milieuboot, Biotopia enz.

- 8 sportieve projecten: Eurofit-testbatte-

rij, Punch-fitheidstest, avontuurlijke sportdagen, zeilen enz.

- 1 veilig project: vormingspakket *Mobiliteit in welvaartstijd* van vzw Langzaam Verkeer.

School in beweging

U kunt op drie manieren deelnemen aan DynaMo2.

1. U wil geen financiële tegemoetkoming (het project is goedkoop of gratis, u hebt zelf middelen genoeg).

Dan kunt u gewoon zelf contact opnemen met de organisatoren uit

Een etentje met

Hugo Claus?

de catalogus. De adressen staan erin.

2. U wil een financiële tegemoetkoming? U moet uw aanvraag indienen ten laatste op 15 mei. U zet uiteen hoe u het gevraagde project situeert in de ruimere werking van uw klas of school. Daarbij houdt u rekening met vijf criteria: inpassing in het schoolwerkplan, longitudinale werking, continue werking, vakoverschrijdende aanpak en een zo groot mogelijke participatiegraad van uw leerlingen. Hoe duidelijker uw dossier, hoe meer kans op financiële ondersteuning.

3. U wil een volledig eigen project realiseren in de «open ruimte»? U volgt dezelfde werkwijze als in 2.

Jarige Claus

Elk jaar staat één werkveld centraal in de catalogus. In de vorige catalogus was dat de democratische school. Nu wordt de culturele school extra in het zonnetje geplaatst. Dat merkt u al aan het aantal projecten in dit veld. Daarnaast is er een apart Claus-luik. Hugo Claus wordt dit jaar immers 65 en dat zullen we geweten hebben. Negen projecten draaien rond zijn werk: van gedichten op muziek zetten tot uw eigen Claus-videoclip maken. Scholen die hier intensief op inspelen kunnen rondleidingen winnen, boekenpakketten, een diner met Claus in de *Comme chez Soi* of *Stekkerlapatte* enz.

Een primeur ten slotte is de samenwerking met *Cultureel Jeugd Paspoort* (CJP). De wedstrijd *Cultuurschool van het jaar* wordt immers voortaan samen met DynaMo2 georganiseerd. De winnende klas mag alvast gratis naar de Provence en het podiumkunstenfestival van Avignon. ■

DynaMo2 - Centrum voor Informatie en Documentatie - Veronique Adriaens - Koningsstraat 71 - 1000 Brussel - ☎ 02-219 95 77

Saneren. Volgens de studiedienst van de Kredietbank zou 19 % van het **onderwijzend personeel** moeten verdwijnen. Een school moet volgens de bank bestuurd worden als een bedrijf. Ons land besteedt per leerling of student 22 % meer overheidsgeld dan het gemiddelde van de Europese Unie. Deze meerkosten (44 miljard) leveren kwalitatief niet veel op. Vooral in het secundair onderwijs knijpt de portemonnee. Daar geven wij 41 % meer uit dan het Europees gemiddelde. De oorzaken van die hoge kost liggen op 5 niveaus. De arbeidsduur ligt 12 tot

JOURNAAL

16 % onder het EU-gemiddelde. Het hoog aantal zittenblijvers in basis- en secundair leidt in de Vlaamse gemeenschap tot 6,2 miljard en in de Franse tot 7,6 miljard extra uitgaven. We tellen een toenemend aantal leerkrachten zonder lesopdracht. Ook de schaal van de scholen speelt een rol. Kleinschalige scholen hebben relatief gezien recht op meer leraars. Ten slotte wordt een overaanbod aan studierichtingen en opties vastgesteld. Daardoor kost een leerling in België aan de overheid gemiddeld per jaar 56.865 frank meer dan het EU-gemiddelde. Daarnaast stelde de KB ook vast dat het inkomen van licentiaten van 1970 tot 1989 er liefst met 28 % op achteruitging.

Knijpen en grijpen. Vier op de 5 tieners zeggen slachtoffer te zijn geweest van ongewenst seksueel gedrag. Dat blijkt uit een recent onderzoek in Amerika bij 1600 scholieren tussen 12 en 16 jaar. De meeste ondervraagden (66 % van de meisjes en 55 % van de jongens) klagen over vervelende grappen, gebaren en gefluit. Daarna komen fysiek **ongewenste intimiteiten** als aanraken, knijpen en grijpen op bepaalde plaatsen. Van de meisjes zeggen 65 % hiervan last te hebben gehad, van de jongens 42 %. Eén op de 10 zeggen gedwongen te zijn tot *iets seksueels, anders dan kussen*.

Socrates als vernieuwer.

De Europese commissie haalde *Socrates* binnen als nieuwe patroon voor haar acties rond onderwijs en vorming. Al sinds een aantal jaren kunnen duizenden jongeren dankzij de communautaire programma's Erasmus en Lingua ervaring opdoen met het onderwijsstelsel in een ander land. Eind dit jaar lopen deze **Europese onderwijsprogramma's** in hun huidige vorm af. Maar de EG-commissie verzekert de voortzetting van programma's als Erasmus (de mobiliteit van universiteitsstudenten en -do-

centen) en Lingua (talen). Ze koos daarom voor één actie-programma van vijf jaar onder de naam *Socrates*. Naast Erasmus, Lingua, Eurydice en Arion biedt *Socrates* ook ruimte voor nieuwe programma's voor onderwijssamenwerking. Het is de bedoeling de kwaliteit van het onderwijs op te krikken en vernieuwing te stimuleren. Voor 1995-1999 stelt ze daarvoor een begroting voor van meer dan 40 miljard frank. Dat is 16 miljard meer dan voor 1990-1994 werd uitgetrokken. Vanaf januari krijgt ook *Leonardo da Vinci* een Europese sterrenvlag. Dit communautair actieprogramma wil de bestaande programma's voor beroepsopleiding vereenvoudigen en rationaliseren. De commissie wil geen harmonisering van de opleidingsprogramma's van bovenuit opleggen. Ze ziet meer brood in het bevorderen van de samenwerking tussen gedifferentieerde systemen. Eerst elkaar begrijpen via uitwisseling zou achteraf kunnen leiden tot een vrijwillige afstemming op elkaar. Da Vinci neemt Comett (samenwerking tussen universiteit en bedrijfsleven inzake opleiding), Petra (initiële opleiding), Force (voortgezette opleiding) en Eurotinet (technische innovatie) onder zijn hoede. Hiervoor is voor de komende 5 jaar 32 miljard frank uitgetrokken.

Schending godsdienstvrijheid. Een school mag islamitische leerlingen verbieden een **hoofddoek** te dragen, als het schoolreglement dat voorschrijft. Een Gentse rechter besliste dat in een kort geding. De rechter oordeelde dat de vrijheid van godsdienst en vrijheid van onderwijs evenwaardig zijn. Elke school mag haar eigen beleid bepalen. Elke ouder mag kiezen naar welke school hij zijn kind stuurt. Wie het schoolreglement

Wapens. Jongeren dragen steeds meer wapens in de klas. Een onderzoek bij ruim 600 leerlingen uit het secundair onderwijs in Luik bracht aan het licht dat meer dan 1 op de 10 jongeren gewapend met een spuitbus, een honkbalknuppel of een revolver naar school komt. Meer dan de helft van de ondervraagde jongeren maakten zich ooit schuldig aan één of ander gewelddadig vergrijp. **Vandalisme** scoort het hoogst, op de voet gevolgd door graffiti spuiten en wapendracht.

ondertekent verklaart zich akkoord met het schoolbeleid, ook als dat het dragen van hoofddoeken verbiedt. Het *Centrum voor Gelijkheid van Kansen* adviseert de scholen niet te dogmatisch op te treden als een hoofddoek het normaal verloop van een les niet hindert. De school kan wel strenger optreden als er aanwijzingen zijn van manipulatie of als de leerlingen de dupe worden van een radicale godsdienstige houding van één van hun medeleerlingen. Bepaalde schoolse activiteiten zouden bijvoorbeeld daardoor niet kunnen doorgaan. Overigens is volgens het *Centrum in Brussel* het dragen van een hoofddoek geen korrannieke verplichting.

Afgeblazen. De Vlaamse onderwijsminister trok zijn ontwerp op de hervorming van de **hogescholen** (het HOBU-decreet) geheel in. Volgens de minister kunnen hogescholen financieel slechts overleven als ze ten minste 3500 tot 4000 studenten tellen. Er is een verschil tussen een hogeschool en een vestiging. Een vestiging met meer dan 600 studenten is wel leefbaar. Per hogeschool houdt de VLD vast aan een minimumnorm van 600 studenten en wil maar één vestigingsplaats per hogeschool. Geen decreet dus.

Middagpauze met strippenkaart.

In Nederland is overblijven op de meeste basisscholen een zaak van de ouders. Sinds de wet op het basisonderwijs (1985) moeten scholen de leerlingen in de gelegenheid stellen om onder **toezicht** de middagpauze op school door te brengen. Men probeert de kinderen zo aangenaam mogelijk bezig te houden. Op de helft van de scholen is het schoolgebouw en het schoolterrein geschikt gemaakt voor het eten en spelen in de middagpauze. Eén op de 10 scholen doet méér: daar kunnen kinderen bijvoorbeeld vrij gebruik maken van de boekenhoek, spel-, knutsel- en tekenmaterialen, de gymzaal, de computerruimte of buitenspeelmateriaal. De leerlingen nemen vrijwel altijd hun eigen lunchpakket mee. Toezicht houden is vaak een zaak van ouders: 56 % als vast betaalde overblijfkraft; 22 % als incidenteel betaalde kraft en 17 % als onbetaalde kraft. Eén op de drie leerkrachten houdt zelf ook toezicht, zij het meestal van de scholen betalen de ouders voor het overblijven van hun kinderen een vast bedrag per keer dat varieert van 20 tot 60 frank. Sommigen kopen een strippenkaart.

KLASSE

TOEAREG IN DE KLAS

a

Honderden voorwerpen, foto's, kaarten, grafieken, videofilms én een reconstructie van een Toearegkamp tonen het **traditionele leven en cultuur** van deze nomaden uit de woestijnen van West-Afrika. Tal van nevenprojecten omkaderen deze tentoonstelling: muziekconcerten, vertellingen van Toearegverhalen, demonstraties van de theeceremonie enz. Bij de tentoonstelling horen **twee werkmappjes** (leerlingen 7 tot 9 jaar; leerlingen 10-12 jaar) waarmee u de Toeareg ook in uw klas kunt brengen. Zo kunt u een bezoek aan de tentoonstelling voorbereiden of naverwerken. U kunt de mapjes ook zonder tentoonstellingsbezoek gebruiken in de klas. De mapjes kosten 20 fr. per exemplaar.

U kunt op bezoek bij de Toeareg tot 31 juli. De toegangsprijs bedraagt 50 fr. per persoon. Schoolgroepen betalen 20 fr. per leerling. Een rondleiding kost 1200 fr. voor maximum 20 leerlingen en duurt één uur. De rijk geïllustreerde catalogus kost 980 fr. U vindt de Toeareg in het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Dit museum is opgericht in 1897 en toont het Afrikaanse continent in al zijn facetten: volkscultuur en artistieke expressie, fauna en flora, geschiedenis en economie enz.

KLASSE-lezers kunnen gebruik maken van een speciaal aanbod. De eerste tweehonderd inzenders van het bonnetje bij dit artikel krijgen twee gratis inkomkaarten voor de Toeareg-tentoon-

stelling per kerende post. En tussen alle inzenders verloot het museum 10 catalogi van de tentoonstelling (waarde 980 fr.). Snel wezen is dus de boodschap.

Koninklijk Museum voor Midden-Afrika - Educatieve Dienst - Leuvensesteenweg 13 - 3080 Tervuren - ☎ 02-769 52 11

BOKRIJK OVERROMPELD

a

In **KLASSE 43** nodigden we de Vlaamse leerkrachten uit samen met hun gezin kennis te komen maken met de educatieve mogelijkheden van het domein Bokrijk. De respons was overweldigend: meer dan 13.000 lezers vroegen meteen een deelnemingskaart aan. Er waren dan ook tientallen gidsen en begeleiders nodig. Moet het gezegd dat het oude schooltje nog nooit zoveel leerkrachten over de vloer kreeg dan op 24 april? **KLASSE** vroeg aan de bezoekers welke letter van het alfabet ontbrak op een oude leeslap aan de muur. Dat was zoals vroeger wel vaker gebeurde de letter J die toen niet als aparte letter werd beschouwd. Wie met dit spelletje van **KLASSE** een driedelige Van Dale won leest u in volgend nummer.

LEESBEVORDERING

S

De inspectie secundair onderwijs werkt aan een **inventaris van lokale initiatieven** rond leesbevordering bij jongeren van 14 tot 18 jaar. Beperkte ervaringen, onderzoeken en projecten tonen immers aan dat er erg weinig wordt gelezen door jongeren. Als voorbereiding op een ruime actie verzamelt de inspectie informatie over recente lokale initiatieven. Scholen, oudercomités, vriendenkringen enz. die rond leesbevordering werkten wor-

den verzocht hun bevindingen kenbaar te maken.

P. Michielsens, inspecteur-generaal secundair onderwijs - RAC Arcadengebouw - 5de verdieping - kamer 5104 - 1010 Brussel - ☎ 02-210 53 22

WANDELLEN IN DE WESTHOEK

b

De acht wandelingen uit *Kleine monumenten in de Westhoek* tonen leerlingen van de 4de, 5de en 6de klas een andere zijde van de Westhoek. Leerlingen van zeven basisscholen uit verschillende netten zochten in de omgeving van hun school naar **kleine monumentjes** die te weinig aandacht krijgen bij klassieke schoolbezoeken aan de Westhoek: een oude brouwerij, bloemmolens, meerpalen in Roesbrugge, een *Burgweg* in Pol-linkhove, kapelletjes in West-Vleteren enz. Ze hebben dan zelf wandelingen uitgestippeld in lussen rond hun respectievelijke scholen. De acht wandelingen staan in een **foldermap** en een speciale **brochure** geeft informatie over de monumenten. Foldermap + brochure kosten 150 fr., verzendingskosten niet inbegrepen. Het wandelproject maakt deel uit van het project *IJzer/Yser, wisselstroom voor een streek van Samenlevingsopbouw Westhoek*.

Samenlevingsopbouw Westhoek - Iepersesteenweg 56 - 8600 Woumen-Diksmuide - ☎ 051-54 58 13

KLASSE-SERVICE

• SPELLING OP VIDEO

b

Geen fouten meer is een **didactische film over spelling** in de lagere school. Onderwijzer *Jean Vanonckelen* putte uit 25 jaar onderwijservaring om alle spellingsmoeilijkheden in een tabel te brengen en zijn methode op video uiteen te zetten. De video kost 980 fr. + verzendingskosten. *Jean Vanonckelen - Kauhwasstraat 62a - 3545 Halen - ☎ 013-44 39 16*

• BOEKEN IN HET ZIEKENHUIS

Het *Rode Kruis-Vlaanderen* beschikt over een collectie van 5000 **kinder- en jeugdboeken**. In 1993 waren er 10.000 uitleningen in 40 instellingen waar kinderen verblijven. De collectie bevat strips, verhalen, informatieve boeken, gesproken boeken (audiocassettes) en binnenkort ook kinderboeken in het Turks en Arabisch. Het Rode Kruis is nog op zoek naar **vrijwilligers** om met deze kinderen met en rond boeken te werken.

Rode Kruis-Vlaanderen - Wouter De Vos - Vleurgatsesteenweg 98 - 1050 Brussel - ☎ 02-645 45 09

• INFO VIA DE TELEFOON

a

EDUCA is een nieuw *Bulletin Board System* (BBS) voor onderwijs. Het is niet-commercieel, vak- en netoverschrijdend. Het is via pc, modem en telefoonlijn **permanent bereikbaar** voor mededelingen, vragen en antwoorden, bestanden en informatiebulletins. Aardrijkskunde, biologie, chemie en fysica zijn al opgenomen; wetkunde en geschiedenis volgen binnenkort.

EDUCA - BBS 03-653 32 47

• EDUCATIEVE SOFTWARE

b

Avesoft verenigt onderwijsmensen uit het basisonderwijs en stimuleert en begeleidt het gebruik van **informatietechnologie**: advies bij aankoop van hardware of software, computercursussen, kortingen bij aankoop educatieve software enz. *vzw Avesoft - Guy Lories - Patrijzenlaan 70 - 1600 St. Pieters-Leeuw - ☎ 02-356 05 41 (elke dag van 18 u. tot 20 u.)*

TOEAREG IN DE KLAS

- Ja, ik wil graag een gratis catalogus winnen
- Ja, ik wil graag twee gratis inkomkaarten voor de Toeareg (de eerste 200 inzenders!)

Naam:

Adres:

P.S. Stuur dit bonnetje naar: Koninklijk Museum voor Midden-Afrika - Leuvensesteenweg 13 - 3080 Tervuren

ABS-SYSTEEM

Bij elke tip in het katern vindt u een letter: **a**, **b** of **s**. Dat verwijst naar de specifieke doelgroep van het idee. **a** staat voor algemeen, **b** voor basis-onderwijs en **s** voor secundair en hoger onderwijs. Zo vindt u snel uw weg in het grote aanbod.

• HENRI EVENEPOEL: TOT 12/6

Ongeveer 200 schilderijen, tekeningen, aquarellen enz. brengen hulde aan de Belgische schilder *Henri Evenepoel* (1872 - 1899). Zijn onderwerpen zijn eenvoudig: straattaferelen, landschappen, voorbijgangers, portretten en vooral de wereld van het kind. De toegangsprijs bedraagt 80 fr. per leerling. Een geleid bezoek kost 2000 fr. (20 leerlingen) en duurt anderhalf uur. Om *Evenepoel* beter te situeren in de schilderkunst is een bezoek aan de permanente collectie 19de eeuw aan te raden. Daarvoor is de toegang gratis. Een geleid bezoek kost eveneens 2000 fr.

ZEKER ZIEN.

Een tip voor snelle beslissers: op zondag 8 mei is er een **opendeurdag**. U kunt dan een bezoek brengen aan het Museum voor Oude en Moderne Kunst én aan een aantal reserves. De toegang is gratis, behalve voor de tijdelijke tentoonstelling *Evenepoel*.

Koninklijke Musea voor Schone Kunsten - Museum voor Moderne Kunst - Koningsplein 1-2 - 1000 Brussel - ☎ 02-508 34 50

• HENRI EN MAURICE SEGHERS: TOT 31/5 EN 31/7

Henri (1848-1919) en zijn zoon *Maurice* (1883-1959) *Seghers* zijn het onderwerp van een dubbeltentoonstelling in Antwerpen. Het **Nationaal Scheepvaartmuseum** brengt tot 31/7 een selectie schilderijen, aquarellen, tekeningen, scheepsmodellen enz. Het **Stedelijk Prentenkabinet** toont tot 31/5 een selectie prenten en tekeningen, aangevuld met enkele scheepsmodellen. Het werk van vader en zoon *Seghers* toont de evolutie van de scheepvaart op de Schelde, de binnenvaart en de visserij van eind 19de eeuw tot midden 20ste eeuw.

De toegang is gratis voor schoolgroepen. Een geleid bezoek kost 1200 fr. voor twee uren + 600 fr. per bijkomend uur. Aanvragen: *Dienst voor Toerisme - Gidsenbeurs - 03-232 01 03. Nationaal Scheepvaartmuseum - Steenplein 1 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-232 08 50/ Stedelijk Prentenkabinet - Vrijdagmarkt 22 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-233 02 94*

• JEF VERHEYEN RETROSPECTIEF: TOT 13/6

Jef Verheyen (1932-1984) was één van de eerste monochrome schilders van Europa: goud en zilver, bruin en grijs, later pasteltinten en vanaf 1957 witte monochromen. Hij « wilde niet met kleur schilderen, maar kleur en licht uitbeelden. » Deze tentoonstelling omvat ruim 100 werken.

Leerlingen tot 14 jaar hebben gratis toegang. Oudere leerlingen

PHILADELPHIA

Philadelphia is de bekende **Hollywoodfilm** over aids en discriminatie. *IPAC Vlaams aidscoördinator* heeft een speciaal **infopakket** samengesteld om de vele vragen die deze film oproept alsnog te beantwoorden. Het pakket *Philadelphia* omvat een aidsfolder, artikels over juridische aspecten en aids, homo-emanipatie en aids, kinderen met hiv en hoe ermee omgaan, een folder over aids in de werkplaats, een adressenlijst, boekbesprekingen, een voorstellingsfolder van het Aidsteam en van de Federatie Werkgroepen Homoseksualiteit en een Zet 'm Op-poster. Het pakket kost 140 fr. *IPAC Vlaams aidscoördinator - Marnixplaats 16/17 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-238 68 68 - Voor algemene en persoonlijke vragen over aids: Aidstelefoon ☎ 078-15 15 15*

MIKMAK EN KIFKIF

MikMak is « een nieuw verhalenland » voor kinderen van 8 tot 12 jaar. Het is een **nieuw tijdschrift** uit Nederland met verhalen, gedichten, tekeningen, brieven, prijsvragen enz. Voorts maakt het

in schoolgroepen betalen 50 fr. per leerling. Een rondleiding kost 1000 fr. (25 leerlingen) en duurt anderhalf uur. Er is een gratis educatieve tekst om het bezoek in de klas voor te bereiden.

Provinciaal Museum voor Moderne Kunst - Romestraat 11 - 8400 Oostende - ☎ 059-50 81 18

• MOEDER, WAAROM LEVEN WIJ?: TOT 28/5

Lode Zielens - samen met *Gerard Walschap* en *Maurice Roelants* vernieuwde rond 1930 de literatuur. De sociale en ethische problematiek werd belangrijker, de mens kwam centraal te staan. Deze tentoonstelling illustreert leven en werk van Zielens met boeken, manuscripten, brieven, foto's, affiches enz.

De toegang is gratis voor schoolgroepen. Een geleid bezoek is eveneens gratis.

U kunt ook een bezoek brengen aan de vernieuwde permanente opstelling over het cultuurleven in Vlaanderen. Het eerste luik (1800-1914) is opnieuw open sinds einde maart. Het tweede luik (1914-vandaag) opent eind dit jaar zijn deuren. *Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven - Minderbroedersstraat 22 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-232 55 80*

• ACHTER HET WITTE DOEK: TOT 19/6

Van camera obscura tot cinema of een overzicht van 150 jaar camera's, projectoren en affiches: dat is het onderwerp van deze tentoonstelling over de drang van de mens om de illusie van **beweging in beeld** te brengen.

De toegang is gratis. Een geleid bezoek kost 1200 fr. (maximum 15 leerlingen).

Gemeentekrediet - Pachecolaan 44 - 1000 Brussel - ☎ 02-222 45 05

• GANZENBORDEN UIT DE 19DE EN 20STE EEUW: 5 TOT 29/5

63 genummerde vakjes, put, doolhof, gevangenis, dood enz. Naast de vaste grondregels is er een enorme variatie aan illustraties, grondvormen, figuren enz. De toegang is gratis.

KuOn-centrum - Dendermondsesteenweg 319 - 9040 St. Amandsberg (Gent) - ☎ 09-229 32 11

• ROND DAMIAAN: TOT 4/6

Een tentoonstelling over **missionering in de 19de eeuw**. *Damiaan* is hoofdonderwerp, maar ook de missionaire beweging krijgt ruime aandacht: *De Smet* bij de Indianen, scheutisten in Mongolië, *Lievens* in Indië enz. De toegang en de catalogus zijn gratis.

KADOC - Vlamingenstraat 39 - 3000 Leuven - ☎ 016-28 35 00

blad een rondreis langs grote Europese steden met geheimzinnige, grappige en griezelige verhalen. De reis begint in Brussel. *MikMak* verschijnt tien keer per jaar. Een los nummer kost 120 fr. Een abonnement kost 1000 fr. per jaar.

Wie leest die feest is het tweede boek in de reeks *Kifkif* voor kinderen van 9 tot 12 jaar. In deze reeks verschijnen drie deeltjes per jaar met verhalen en gedichten, reportages, taalspelletjes, recepten, strips, knutseltips, puzzels enz. Elk deel gaat in verschillende culturen op zoek naar gewone dingen die toch anders zijn. Dit keer is dat **feesten**; mooie kleren, feestmenu's en cadeau's inbegrepen: een Surinaams partijtje, een piñata, een kaarsendans, een klaspelletje uit Tanzania enz. Elk deeltje kost 175 fr., een abonnement voor drie nummers kost 495 fr. (+ 100 fr. verzendingskosten). Bij bestelling van meerdere exemplaren gelden speciale groepstarieven. Leerkrachten krijgen telkens een lesbrieft met suggesties en ideeën om in de klas aan de slag te gaan.

Uitg. Bakermat - K. Astridlaan 160 - 2800 Mechelen - ☎ 015-42 05 08

WEDSTRIJDEN

• FOTOWEDSTRIJD «DE GRENS» **a**

Tot 15 augustus kunt u deelnemen aan een fotowedstrijd met als thema de **grens tussen Frankrijk en Vlaanderen**: grensposten en -palen, grenscafés enz. U mag maximum vijf foto's inzenden, formaat 18 x 24 cm., zwartwit of kleur. Op de keerzijde van elke foto schrijft u uw naam, adres én de plaats waar u de foto hebt gemaakt. In beide categorieën (zwartwit en kleur) worden prijzen en ere-diploma's toegekend. De geselecteerde foto's worden van 9 tot 18 september tentoongesteld in het Fransvlaamse Godewaersvelde.

Association Hier en Flandre, Douane et Fraude, Blauwers en Kommiezen - p/a Mairie - 59270 Godewaersvelde - Frankrijk - ☎ 0033-28 42 50 06 of in België: ☎ 057-44 47 10

• HET VERDRAG VAN TORDESILHAS **S**

De *Ambassade van Portugal* herdenkt de 500ste verjaardag van het *Verdrag van Tordesilhas* met een wedstrijd voor leerlingen van 12 tot 18 jaar. De leerlingen nemen individueel deel met een tekst over **ontstaan, historische context en gevolgen** van het verdrag. Dit verdrag verdeelde de nieuw ontdekte gebieden (o.a. in Zuid-Amerika) tussen Portugal en Castilië. De tekst telt minstens vijf pagina's A4 en is geschreven in het Nederlands, Frans of Portugees. Inzenden is mogelijk tot 31 mei. De eerste drie gerangschikten krijgen een prijs ter waarde van resp. 10.000, 7000 en 5000 fr. De uitslag wordt bekendgemaakt op 10 juni, de *Dag van Portugal, van Camões en van de Portugese Gemeenschappen*.

Ambassade van Portugal - Serviços de Apoio - Guldenvlietlaan 55 - 1060 Brussel - 02-539 37 13

GRATIS DATABANK **S**

Jongeren tussen 15 en 25 jaar kunnen tot 30 juni gratis een kijkje nemen in de IVO-Data-bank. Deze databank verzamelt elk jaar zo'n 75.000 doe-vakanties (betaald of op vrijwillige basis), studentenjobs, stages allerhande, lessenreeksen, sportieve activiteiten enz. van meer dan 1500 ondernemingen en verenigingen uit de gehele wereld. Vorig jaar hebben 21.000 jongeren de databank geraadpleegd; 93 % van hen was van plan dit in 1994 weer te doen.

Nieuw is dat de jongeren hun keuze **per telefoon** kunnen doorgeven, wat de wachttijden aanzienlijk vermindert. Daarvoor bellen ze naar ☎ 077-34 59 11. Daarnaast kunnen ze de databank zoals vroeger raadplegen in elk agentschap van de Generale Bank of in het IBM Computer Center in Brussel. De IVO-Data-bank is een samenwerkingsproject van Instituut van de Onderneming, IBM en Coca-Cola. *Instituut van de Onderneming vzw - Eendrachtstraat 53 - 1050 Brussel - ☎ 02-513 45 88*

PETERS VOOR JONGE SCHRIJVERS **a**

Hebt u leerlingen in uw klas met speciale belangstelling voor literatuur? Misschien schrijven ze zelf wel gedichten of verhalen en vragen ze u om advies. Speciaal voor deze leerlingen hebben de Beursschouwburg en de Kredietbank *Project 6/26* opgestart. Alle leerlingen van 6 tot 26 jaar kunnen zich melden en worden dan (minstens) één jaar begeleid door een bekend auteur. Daniël Billiet, Charles Ducal, Clara Haesaert, Marc Maes, Ben Reynders, Geert van Istendaal enz. werken al zeker mee. De leerlingen worden

individueel én gratis begeleid. Meer informatie vindt u in een gratis folder en in de nieuwe *Dynamo2-catalogus* (project 43). *Beursschouwburg - A. Ortsstraat 22 - 1000 Brussel - ☎ 02-513 82 90*

GEDETACHEERDEN GEZOCHT **a**

Het schooljaar loopt stilaan ten einde en daarmee komt ook een einde aan tal van detacheringen. De betrokken verenigingen zijn dus druk op zoek naar nieuwe leerkrachten die ook wel eens een periode buiten de klas willen werken. Een greep uit de vraag:

- een vastbenoemd leerkracht (jonger dan 38 jaar) die wil werken met **politiek geëngageerde jongeren** op het Landelijk Secretariaat.

Volksuniejongeren vzw - Barricadenplein 12 - 1000 Brussel - ☎ 02-217 63 28

- twee vastbenoemde leerkrachten (maximum 38 jaar) voor **redactioneel en organisatorisch werk** op het nationaal secretariaat.

KSJ-KSA-VKSJ - Guido Vanfraechem - Gaucheretstraat 205 - 1210 Brussel - ☎ 02-241 41 10

- een vastbenoemd leerkracht (niet ouder dan 35 jaar) met interesse voor **jongerenwerk**.

Jongerenbeweging van de socialistische mutualiteit - MJA - St. Jansstraat 32 - 1000 Brussel - ☎ 02-515 02 52

- een vastbenoemd leerkracht (creatief, zelfstandig, kennis van jongeren en hun leefwereld) voor activiteiten rond **cultuur voor en met jongeren**. Solliciteren vóór 15 mei.

vzw De Verbeelding - Hoogpoort 50 - 9000 Gent - ☎ 09-225 14 40

- een vastbenoemd leerkracht basisonderwijs (lieft niet ouder dan 34 jaar) met interesse voor en eventueel enige ervaring met **kinderfilm en filmopvoeding**.

Jefi vzw - Eddie De Baere - Troonstraat 125 - 1050 Brussel - ☎ 02-507 88 55

- een vastbenoemd leerkracht (max. 38 jaar) met belangstelling voor **studentenproblematiek**. Solliciteren vóór 20 mei.

Vereniging van Vlaamse Studenten - Kleerkopersstraat 15-17, bus 321 - 1000 Brussel - ☎ 02-223 05 05

- drie vastbenoemde leerkrachten voor administratieve én educatieve taken in een **opvangtehuis** voor thuisloze mannen en geïntegreerd wonen.

vzw Westhuis - Emmy Gielen - Terbekstraat 10 - 3580 Beringen - ☎ 011-43 20 93 (kantooruren).

- een vastbenoemd leerkracht (max. 36 jaar) voor een **gevarieerde** pedagogische opdracht.

Kriskras vzw - Wim Vande Castele - Prinses Clementinalaan 205 - 9000 Gent - ☎ 09-221 08 05

- een vastbenoemd leerkracht (max. 36 jaar) die zich herkent in de **Wereldwinkelwerking**.

Oxfam-Wereldwinkels Jongerenservice vzw - Bart Defreyne - Nieuwland 37 - 9000 Gent - ☎ 09-223 46 02

- een vastbenoemd leerkracht (max. 38 jaar), liefst met ervaring in het **jeugdwerk**.

Humanistische Jongeren vzw - Raymonda Verdyck - Moretusstraat 2-4 - 1070 Brussel - ☎ 02-521 79 20

- een vastbenoemd lid van het onderwijspersoneel (max. 35 jaar, met ervaring met of interesse voor **scouting**) voor een staffunctie op het Landelijk Secretariaat.

Federatie voor Open Scoutisme vzw - Mellestraat 18A - 9270 Laarne - ☎ 09-230 60 50

- een vastbenoemd leerkracht (max. 36 jaar) om mee te werken in Jeugd en Wetenschap.

Jeugd en Wetenschap vzw. - André Van Overberge, voorzitter - Wilgengaarde 17 - 1702 Dilbeek - ☎ 02-252 58 08

MULTICULTUREEL **a**

Er is een **inventaris** beschikbaar van recent **Nederlands-talig spel- en lesmateriaal** over multicultureel en multi-etnisch samenleven; vooroordelen en discriminatie; racisme; migranten, asielzoekers en vluchtelingen en extreem rechts. Deze inventaris is een werkinstrument waarmee u meteen lessen, themadagen of projectweken kunt opzetten. Bovendien krijgt u informatie over tentoonstellingen of activiteiten, audiovisueel materiaal, gastsprekers, achtergrondmateriaal, tijdschriften en andere inventarissen rond deze thema's.

De *Les- en spelwijzer voor multi-etnisch samenleven* zit in een handige ringmap. Hij kost 500 fr. + verzendingskosten. *Info Jeugd Nationaal - Vrijdagmarkt 11 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-231 07 58*

ALGEMEEN

• BOEKJE OPEN OVER BOEKEN

Boekering gidst uw keuze van verhalende en informatieve boeken, dichtbundels en boeken op cassette, CD en video. U vindt er korte besprekingen, fragmenten, auteurs aan het woord, leeservaringen van klein en groot enz. *Boekering I* is voor eerste lezers (6-8 jaar), *Boekering II* voor lezers vanaf 12 jaar.

ZEKER LEZEN.

Boekering I/Boekering II - Luc Lannoy - Uitg. Bakermat - ☎ 015-42 05 08 - 64 en 96 blz. - 150 fr. per deel

• PAARDEKOPER

Het beroemde **taalnormboek** is aan een nieuwe uitgave toe. Het geeft de voorschriften voor spraakkunst, spelling, stijl en woordgebruik van de Nederlandse taal.

ABN-gids - Prof. dr. P.C. Paardekoper - Standaard Uitg. - ☎ 03-239 59 00 - 364 blz. - 350 fr.

• KAARTEN AAN DE WAND

Er zijn **nieuwe wandkaarten** met het België van de 10 provincies, het Europa van de 45 landen en de nieuwe wereld waarin wij leven. Europa is ook op A4-formaat beschikbaar (200 fr. voor 10 kaarten).

Uitg. Abimo - ☎ 052-46 24 07 - 420 fr. of 380 fr. (vanaf 3 ex.) + verzendingskosten

BASISONDERWIJS

• EEN EIGEN LABO

Kinderen (vanaf 10 jaar) ontdekken de geheimen van de aarde: aardbevingen, vulkanen enz. Thuis kunnen ze meer dan honderd proeven uitvoeren: bliksemen, stalactieten maken enz. De vorige delen, *Wetenschap ontdekken* en *De natuur ontdekken* kosten tot 1 september 899 fr. en daarna ook 990 fr.

De aarde ontdekken - John Farndon - Uitg. Davidsfonds/Infodok - ☎ 016-22 87 44 - 192 blz. - 990 fr.

• PEUTERS NAAR SCHOOL

De helft van de Vlaamse tweeënhalfjarigen gaan naar school: een wereldrecord. Maar lang niet alle peuters zijn schoolrijp. De brochure gaat in op de eigen situatie van peuters op school en geeft tips om de kleuterschool peutervriendelijker te maken.

Peuter tussen kleuters - Gezinsbeleid in Vlaanderen, jaargang 1993,

a

nr. 4 - *Bond van Grote en van Jonge Gezinnen* vzw - Troonstraat 125 - 1050 Brussel - ☎ 02-507 88 11 - 44 blz. - 120 fr.

• OP WEG NAAR LEZEN EN REKENEN

De **kleuterleidster** vindt hier talrijke spelletjes om kinderen voor te bereiden op lezen en rekenen in de eerste klas. Spelvarianten en suggesties maken differentiatie mogelijk. Achteraan zitten kopieerbare doelbladen.

Leeskriebels/Rekenkriebels - P. Coppens, R. Decraene & R. Van Geet - Uitg. De Sikkel - ☎ 03-309 13 30 - 2 x 1280 fr.

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS

S

• MENSEN BEKIJKEN

Vijf miljard mensen op onze wereld en geen twee dezelfde: dit boek vertelt over de **verschillen en gelijkenissen tussen mensen**. Er is een **gratis lesbrochure** beschikbaar om het in de klas te gebruiken. Het boek verscheen n.a.v. de tentoonstelling *Vijf miljard mensen* in het Koninklijk Instituut voor Natuurwetenschappen in Brussel.

Een vijf met negen nullen - Marita De Sterck & Klaas Verplancke - Uitg. Lannoo - ☎ 051-42 42 11 - 32 blz. - 450 fr.

• CURSUS RIJBEWIJS OP MAAT

Een cursus rijbewijs voor laaggeschoolde volwassenen, bruikbaar in basiseducatie, beroepsopleiding, deeltijds leren en bijzonder onderwijs. De cursus is aangepast aan de concrete behoeften van cursisten die met de standaard cursus niet uit de voeten kunnen.

Cursus Rijbewijs - Vlaams Ondersteuningscentrum Basiseducatie - Frankrijklei 64 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-226 84 83 - 475 fr. (cursus) + 80 fr. (set verkeerstekens)

• HOGER ONDERWIJS EN MANAGEMENT

Strategisch beleid, schaalvergroting en autonomie, fusies, financiële verdeelsleutels: thema's uit het eerste nummer van een **nieuw tijdschrift**, *TH&MA*, over hoger onderwijs en management. Jaargang 1 (1994) telt vier nummers voor 3000 fr. (nummer 1 is gratis). U kunt een gratis kennismakingsexemplaar vragen.

TH&MA - Hobéon Media bv - abonnementenadministratie - Een-drachtstraat 57 - 1050 Brussel - ☎ 02-502 45 00

NAAR THAILAND

a

België en Thailand werken samen aan het project *Vocational and Technical Education in the Northeast of Thailand*. Het loopt drie jaar en ontwikkelt leermiddelen voor leerkrachten beroepsopleiding.

Hiervoor wordt een **Resource Centre (RC)** opgericht. Daarnaast wil het project de curricula van het technisch onderwijs verbeteren op het vlak van productietechnologie (CNC-, CAD- en lastechnieken). Hiervoor worden drie **Production Technology Centres (PTC)** opgericht.

Het *Algemeen Bestuur van de Ontwikkelingssamenwerking (ABOS)* zoekt:

- 1 projectleider (RC): universitair diploma pedagogie (of aanverwante), vertrouwd met moderne audiovisuele technieken, drukken van leerboeken en brochures en het opstellen van leerprogramma's;
- 1 projectleider (PTC): burgerlijk ingenieur elektro-mechanica of mechanica, praktische ervaring met genoemde technieken;
- 2 junior deskundigen (RC): 1 voor audiovisuele apparatuur, inclusief werking en training en 1 voor de druk-eenheid, inclusief werking en training;
- 6 junior deskundigen (2 per PTC): industriëel

of burgerlijk ingenieur elektro-mechanica of mechanica;

- enkele experts voor consultancy-opdrachten van korte duur en enkele leraars op vrijwilligersbasis voor lessen in het algemeen belang van het project.

Alle geselecteerden krijgen een opleiding, zowel in België als ter plaatse.

ABOS - Dienst Azië - Marsveldplein 5 bus 57 - 1050 Brussel - ☎ 02-519 06 05

OVER DE GRENZEN

a

Even een korte bijscholing in het buitenland? Deze maand zijn er aanbiedingen voor **Finland**. Reis en verblijf zijn in principe volledig gratis. Uw aanvraag moet ondertekend zijn door uw instellingshoofd en uw inrichtende macht. Op naar het hoge Noorden!

- **Local school development** (3 tot 7/10; aanvragen vóór 10/5)

- **Quality management and self-assessment in vocational education** (21 tot 25/11; aanvragen vóór 8/6)

Inlichtingen en inschrijvingsformulieren:

Departement Onderwijs - Secretariaat-generaal - Dienst Internationale Betrekkingen - Leen Mortier - RAC Arcadengebouw - 3de verdieping - kantoor 3087 - 1010 Brussel - ☎ 02-210 51 10

BRUISEND BRUSSEL

S

Bruisend Brussel is eerst en vooral de titel van een **tentoonstelling** in het *Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap*. Die tentoonstelling promoot Brussel als hoofdstad van de Vlaamse Gemeenschap: de historische stad, de stad van monumenten, de multiculturele metropool, de relatie Brussel-Vlaanderen, de Vlaamse Brusselaar. De tentoonstelling loopt tot 15 juni. Voorts staan nog een **stadswandeling** en twee ludieke, leerrijke **video's** op het programma.

Aan dit project is ook een **wedstrijd** verbonden voor klassen van het 4de, 5de en 6de jaar secundair onderwijs. Zij krijgen twee **vragenlijsten** (één over de tentoonstelling en één over de stadswandeling) die ze binnen een bepaalde tijd moeten oplossen. Voor of na het bezoek aan Brussel schrijft elke klas een originele tekst (max. 1 blz. A4) over Brussel als Vlaamse stad. Vragenlijsten en teksten worden ten laatste op 18 mei ingeleverd. Acht klassen worden op 25 mei uitgenodigd voor een **finale**: een vragenspel (4 x 10 vragen voor twee leerlingen en de leerkracht), een liedje of gedicht (max. 3 min.) en een sketch (max. 3 min.) met Brussel als centrale thema. De twee beste klassen winnen een weekend Brussel (verblijf in jeugdherberg, maaltijden, rondleidingen en culturele activiteiten inbegrepen).

Opgelet: dit project staat enkel open voor scholen uit Vlaams-Brabant en de regio's Aalst en Mechelen. Volgend schooljaar trekt dit project ook naar de andere provincies.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap - Departement Coördinatie - Dienst Administratieve Coördinatie Brussel - Marc Lammens - Boudewijnlaan 30 - Kamer 6C62 - 1210 Brussel - ☎ 02-507 55 63

KRITISCH ONDERWIJS

a

Aktiegroep Kritisch Onderwijs (AKO) ijvert samen met de *Freinetbeweging* voor een onderwijs waarin begrippen als pedagogisch zelfbeheer, solidariteit, democratie enz. centraal staan. Die ideeën vinden hun neerslag in verscheidene activiteiten, ledenvergaderingen en vormingsinitiatieven. Daarnaast is er ook het **onderwijstijdschrift** AKO dat de standpunten van de Aktiegroep en van de Freinetbeweging Vlaanderen vertolkt. Een abonnement op dit tijdschrift kost 400 fr. voor 5 nummers. Lidmaatschap van AKO en de Freinetbeweging kost 750 fr.

AKO is recent verhuisd. U vindt hen nu op volgend adres: AKO - Weldadigheidsstraat 30 - 3000 Leuven - ☎ 016-23 89 22 - rekeningnummer 011-2500845-51

OPEN CULTUUR

a

• **Toneelschool Jonna** sluit het werkingsjaar 93-94 af op 28 en 29 mei met een «georganiseerde chaos». Alle werkgroepen tonen kort waarmee ze de vorige maanden bezig waren: woord- en bewegingskunstenaars, Shakespeariaanse en andere klassieke toestanden, clowneske of gemaskerde figuren, teksttheater en dans enz. De toegangsprijs bedraagt 100 fr.

Jonna Theater - Toneelschool - Aarschotsesteenweg 113 - 3012 Wilsele - ☎ 016-44 80 19

• *Jefi vzw* toont op 28 mei drie **kinderfilms**: *Grampire* (horror vermengd met komedie voor kinderen vanaf 8 jaar), *No worries* (over natuur versus stad, voor kinderen vanaf 8 jaar) en *Lotta* (naar Astrid Lindgren, voor kinderen vanaf 4 jaar). U kunt op verkenning in de Antwerpse *Cine Century* voor 150 fr. (volwassenen) of 100 fr. (kinderen).

Jefi vzw - Troonstraat 125 - 1000 Brussel - ☎ 02-507 88 55

CURSUSSEN EN STUDIEDAGEN

ALGEMEEN

• **Pijn, verdriet en rouw bij jongeren:** Wat is pijn? Hoe omgaan met pijn? (18/5); Verdriet - Wat is verdriet? Hoe kunnen we verdriet verwerken? (25/5).

Ter Berken - Nadine Stroobants - Boomgaardstraat 3 - 1981 Hofstade - ☎ 015-61 72 77 (werkdagen tussen 18 u. en 19 u.)

ZEKER DOEN.

• **Bewegingsmethode Sherborne** voor buitengewoon onderwijs: 18/5 in St. Agatha-Berchem.

Provinciale Normaalleergang voor Buitengewoon Onderwijs van Brabant - Gasthuisstraat 31 - 1000 Brussel - ☎ 02-515 76 10

• **Vakoverschrijdend:** Communicatie tussen school en ouders: een broos gesprek? (18/5); Stemtechniek voor leerkrachten (4, 18 en 25/5).

Centrum voor Beroepsvervolmaking Leraren - UIA - Universiteitsplein 1 - 2610 Wilrijk - ☎ 03-820 29 60

• 20ste Studiedag BVLO: Gymnastiek in de school, de club en de gemeente: 11/11 in Gent.

Leerkrachten die eigen ervaringen willen meedelen of leergangen en hulpmiddelen hebben ontworpen, worden verzocht zich te melden en mee te werken aan het programma.

Bond Voor Lichamelijke Opvoeding - Waterkluiskaai 16 - 9040 St. Amandsberg - ☎ 09-229 30 80

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS S

• Het gebruik van de **klassieken in de klas:** 18/5.

Voorstelling van een vakoverschrijdend project over *Antigone*. Departement voor Lerarenopleiding - St. Pietersplein 5 - 9000 Gent - ☎ 09-264 35 49

• **Vliebergh-Sencie-leergang: Dag van het Handelonderwijs TSO/BSO:** De geïntegreerde proef: 18/5.

Centrum voor Didactiek - UFSIA - Prinsstraat 13 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-220 46 80

• **Natuurwetenschappen en wiskunde:** Chemie historisch bekijken (18/5); Bouwfysica in de klas: warmte en vocht (18/5). **Talen:** «Jugendliteratur» im Deutschunterricht: 18/5.

Centrum voor Beroepsvervolmaking Leraren - UIA - Universiteitsplein 1 - 2610 Wilrijk - ☎ 03-820 29 60

• **Moderne vreemde talen:** Coping with content in Languages

KIEZEN VOOR EUROPA S

Elke secundaire school kreeg vorige week een korte **videofilm** over de Europese Parlementsverkiezingen van 12 juni a.s. Die video en de **bijhorende brochure** zijn speciaal bedoeld voor leerlingen van het laatste jaar secundair onderwijs. Heel wat van deze leerlingen gaan immers op 12 juni voor het eerst naar het stemlokaal. De video is een realisatie van *Lucas Vander Taelen*, met *Marcel Vanthilt* in de hoofdrol. De brochure biedt in twaalf hoofdstukken informatie en discussiestof over de belangrijkste thema's i.v.m. de Europese Unie. Video en brochure kaderen in de campagne *Ik kies voor Europa*.

Koning Boudewijnstichting - Brederodestraat 21 - 1000 Brussel - ☎ 02-511 18 40

KLASSE-MENT a

Elke maand één vraag. Elke maand één winnaar. Die krijgt een boekenbon van 2000 fr., geschonken door de Standaard Boekhandel. Een brief(kaart) volstaat met het antwoord, uw naam en adres en eventueel uw functie in het onderwijs. Veel succes!

Winnaar opgave 7: *Carine Staelens* uit Tielt.

for Specific Purposes (18/5); Interculturele competentie: een oefeningentypologie (22 en 23/8).

Werkverband voor Taal- en Literatuuronderwijs - Blijde-Inkomststraat 21 - 3000 Leuven - ☎ 016-28 50 21

CONGRESSEN EN SYMPOSIA

ALGEMEEN

• **De navorming voor de spiegel:** 3/6.

Vier themagroepen bekijken de **navormingspraktijk** vanuit verschillende invalshoeken: de professionaliteit van de navormer, interne evaluatie, effectieve navorming en het navormingsbeleid van de scholen. Deelnemen is gratis; inschrijven vóór 20 mei.

Departement Onderwijs - Erkenningscommissie voor de Navorming - Martine Redant - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel - ☎ 02-211 45 74

• **Europese conferentie over het toezicht op de rechten van het kind:** 11 tot 14/12.

Het VN-Verdrag over de rechten van het kind (1989) is door de meeste Europese landen (bijna) geratificeerd. Maar hoe wordt er toezicht uitgeoefend op de naleving van het verdrag?

Centrum voor de Rechten van het Kind - RUG - Henri Dunantlaan 2 - 9000 Gent - ☎ 09-264 62 81

• **Indicatoren voor het Vlaams onderwijs:** 4/6 in Gent.

De stuurgroep onderwijsindicatoren (INES) toetst Vlaamse en internationale onderzoeksresultaten aan de ervaringen in het onderwijsveld. Centrale thema van het colloquium is de **effectieve impact van indicatoren op het beleid**. Inschrijven tot 25 mei.

Departement Onderwijs - Dienst Internationale Betrekkingen - RAC Arcadengebouw - 3de verdieping - 1010 Brussel - ☎ 02-210 51 24

• **12th International Training Session on Human Rights and Peace Education** for Teachers of Primary, Secondary and Vocational Schools: 3 tot 9/7 in Céligny (Zwitserland).

Congres met apart Engels- en Franstalig programma rond het centrale thema: *Local tensions in the global village: new challenges for human rights education/Mondialisation et particularismes: quels défis pour l'éducation aux droits de l'homme?* Inschrijven vóór 31/5.

Centre International de Formation à l'Enseignement des Droits de l'Homme et de la Paix (CIFEDHOP) - 5, rue du Simplon - 1207 Genève - Suisse - ☎ 00-41-22-736 44 52

Oplossing opgave 8: De cijfers staan voor het percentage leerlingen met een vreemde nationaliteit in basis- en secundair onderwijs (KLASSE, januari 94, p. 14).

Opgave 9: Verbind de letters in dit rooster d.m.v. de beroemde paardesprong tot een 12-letterwoord dat u hopelijk ook op school vindt. U vertrekt bij de L in de linkerbovenhoek.

L	D	E
R	E	I
D	E	E
L	M	N

We verwachten uw antwoord ten laatste op 28 mei. De juiste oplossing én een nieuwe opgave vindt u in het volgende nummer van *KLASSE*. *Klasse-ment* - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

Standaard
Boekhandel

INFOLIJN

Voor al uw vragen over onderwijs:
Koningsstraat 71
1000 Brussel
☎ 02-219 18 00

ONGEWENST INTIEM

Minister Miet Smet heeft een **ongewenste intimiteiten-lijn** gestart. Het Koninklijk Besluit van 18 september 1992 verplicht de ondernemingen om concrete maatregelen te nemen om ongewenste intimiteiten op het werk te voorkomen. Dit **groen telefoonnummer** ondersteunt dit besluit. Al wie geconfronteerd wordt met problemen i.v.m. ongewenste intimiteiten op het werk of daarover vragen heeft, kan anoniem, gratis en zonder enige formaliteit bellen naar ☎ 078-11 22 30, elke werkdag van 11 u. tot 13 u. en van 17 u. tot 19 u.

REISKOSTEN

Ik kom altijd met de trein naar school. Heb ik dan ook recht op de terugbetaling van (een deel van) mijn reiskosten?

Sinds 1 september 1993 hebben alle personeelsleden in het onderwijs en de PMS-centra inderdaad recht op een tegemoetkoming van hun werkgever in de reiskosten van het gemeenschappelijk openbaar vervoer (trein, tram, bus enz.). Als u enkel de trein gebruikt

krijgt u een tegemoetkoming vanaf een afstand van 3 km. U krijgt dan dezelfde tegemoetkoming die werkgevers betalen aan arbeiders en bedienden. Bij een afstand van bijvoorbeeld 20 km. bedraagt deze tegemoetkoming 940 fr. per maand (bedrag m.i.v. 1 februari 1994 en voor een treinkaart geldig voor één maand: zie KB 18 februari 1994).

Als u een ander openbaar vervoermiddel dan de trein gebruikt, krijgt u een tegemoetkoming vanaf een afstand van 5 km. Het bedrag van de tegemoetkoming wordt bepaald

volgens de afstand als die vermeld is op het vervoerbewijs of kan worden nagegaan. Dit bedrag is alleszins beperkt tot 54 % van de werkelijk betaalde prijs. Als de afstand niet is vermeld of niet kan worden nagegaan bedraagt de tegemoetkoming 50 % van de werkelijk betaalde prijs (met een maximum

van 550 fr. per maand).

Als u meerdere openbare vervoermiddelen combineert en daarvoor slechts één vervoerbewijs aflevert voor de hele afstand, wordt de tegemoetkoming berekend alsof u enkel de trein neemt. Als u meer dan één vervoerbewijs aflevert, is de totale tegemoetkoming gelijk aan de som van de tegemoetkomingen per vervoermiddel.

De tegemoetkoming wordt uitbetaald tegen afgifte van het vervoerbewijs door de werkgever. Dit zijn de instellingen, centra en diensten die de personeelsleden die recht hebben op een tegemoetkoming tewerkstellen.

Meer informatie: omzendbrief OND/1/6/SH/js van 27 augustus 1993

EINDTERMEN

Ik heb op tv een oppervlakig spotje gezien over de eindtermen. Is daarover niet meer informatie beschikbaar? Ik ben leraar geschiedenis in het secundair onderwijs en hoor dat er een en ander gaat veranderen...

De eindtermen voor de eerste graad secundair onderwijs worden voorgesteld in een bon-

dige brochure. Voor het vak geschiedenis geldt dat de eerste graad een afgerond geheel moet zijn en dus de hele tijdslijn omvatten. Een groot aantal leerlingen krijgen immers geen of bijna geen geschiedenis meer ná de eerste graad. De eindtermen geschiedenis willen een antwoord geven op de vraag: *Welke historische basiskennis, inzichten, vaardigheden en attitudes heeft iedereen nodig om te kunnen functioneren als volwaardig lid van de samenleving in de 21ste eeuw?* Daarom geeft het vak geschiedenis een **globaal referentiekader** (historische feiten en gebeurtenissen op een tijdslijn kunnen plaatsen), een **historisch bewustzijn** (van waar komen we, wie zijn we, waar gaan we naartoe?) en **sociale weerbaarheid** (door een kritische benadering informatie leren relativiseren en afstand kunnen nemen van valse voorstellingen, vooroordelen, ideologische en andere misbruiken).

Dit wordt aangeboden in drie dimensies: de **tijd** (prehistorie tot heden), de **ruimte** (plaatsgebondenheid van historische gebeurtenissen van lokaal tot wereldvlak) en de **socialiteit** (maatschappelijk raamkader: sociaal, economisch, cultureel, politiek enz. doorlichten van een aantal samenlevingen).

Hierbij worden accenten gelegd op bepaalde **vaardigheden** (bv. historische strips en romans in hun tijd kunnen plaatsen) en **attitudes** (bv. zich kunnen inleven in de inspanningen die vroegere generaties in hun tijd en wereld moesten leveren om een menswaardig bestaan op te bouwen).

Meer informatie over de eindter-

men (o.a. ook voor de andere vakken) vindt u in de gratis brochure De eindtermen secundair onderwijs - eerste graad. U vindt ze in de school en in de openbare bibliotheken. U kunt ook een gratis exemplaar aanvragen bij het Centrum voor Informatie en Documentatie - Publikatiedienst - Koningsstraat 71, 4de verdieping - 1000 Brussel - ☎ 02-219 18 00

DE COM-LIJN

Het is soms moeilijk om het ministerie te bereiken. Tijdens de kantooruren staan wij immers meestal voor de klas. Is er geen mogelijkheid om het ministerie buiten de kantooruren te bereiken?

Die mogelijkheid bestaat inderdaad. Het Centrum voor Onderwijsmedia beschikt namelijk over een zogeheten **elektronisch prikbordstelsel** of **COM-lijn**, die u 24 uur op 24 uur kunt gebruiken. Om met dit systeem te werken moet u enkel beschikken over een telefoon en een computer met modem 1200 bps (V22) of 2400 bps (V22bis). Het nummer van de COM-lijn is 02-211 45 54.

De COM-lijn bezit de kenmerken van een *Bulletin Board System* (BBS). In het **briefpostgebied** kunt u berichten achterlaten. Informatie en mededelingen vindt u in het **prikbordgebied**. U kunt allerlei bestanden raadplegen in het **documentengebied**. Speciale interessegebieden zijn toegankelijk via zogenaamde **forums**.

Zo zijn er forums voor basisonderwijs, wis- kunde en wetenschappen, talen, techniek en Europese activiteiten. In zo'n forum kunt u in debat treden over actuele onderwijsthema's en informatie en bestanden uitwisselen.

Meer informatie: Centrum voor Onderwijsmedia - Erik Platteeuw - Koningsstraat 138 - ☎ 02-211 45 64 - fax 02-211 45 52

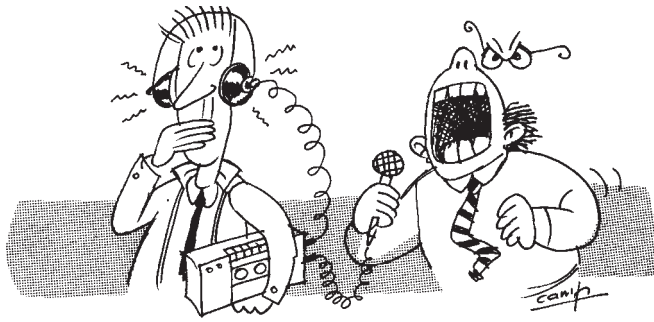

UW REACTIE

Uit alle brieven aan KLASSE met kritiek, voorstellen en commentaar pikten we deze maand met gesloten ogen die van *Magda FRIPON* uit Heverlee. Zij krijgt de boeken van Garant Uitgevers toegestuurd. Stuur uw reacties naar KLASSE - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel.

Hees voor de klas. Leerkrachten hebben vaak problemen met hun stem. Dat valt vooral op bij het begin en het einde van het schooljaar: heesheid, stemverlies enz. Ze hebben er nochtans alle baat bij dit voor hun beroep kostbaar instrument goed te gebruiken. Roepen of te luid spreken is zeer slecht voor de stembanden. Ook wie vermoeid of verkouden is en toch maar blijft doorpraten kan zijn stemorganen beschadigen. Leerkrachten zijn een typisch voorbeeld van stemmisbruikers. Om zich bij de leerlingen verstaanbaar te maken praten ze gewoonlijk veel te luid en veel te hoog. Bovendien nemen velen die manier van spreken ook mee buiten de muren van de klas en verknoeien zo hun natuurlijke stem. Verkeerd stemgebruik is echter moeilijk af te leren. Daarvoor raadpleeg je best een logopedist want dan hebben we het over ademhaling, gebruik van halsspieren, druk op de stembanden, lichaamshouding, articulatie en psychische kenmerken. De meesten wachten daar echter mee tot het te laat is. *In Antwerpen start toevallig een cursus stemtechniek voor leerkrachten. Zie Zeker Doen p. 21.*

De winnaars. 69 Vlaamse secundaire scholen namen deel aan de eerste wedstrijd **Laureaat Schoolmanagement** van de *Vlerick School voor Management*. Het Departement Onderwijs zorgde voor de financiële inbreng die het o.a. mogelijk maakte elke school permanent te begeleiden bij de opdrachten. In elke school zocht een team oplossingen voor externe klachten, opvang van nieuwe leerkrachten, collegiale samenwerking, management en gegevensbeheer van leerlingen. Uiteindelijk bleven elf finalisten over die één van hun denkprocessen kwamen toelichten voor de jury. De presentaties waren van een bijzonder hoog gehalte. Acht scholen eindigden dan ook verdiend gelijk: Gemeentelijk Instituut Technisch Onderwijs (Merelbeke), Technisch Instituut Sint-Vincentius (Torhout), Koninklijk Atheneum (Sint-Niklaas), Maria-Duin Instituut (Zeebrugge), Sint-Pieterscollege/Sint-Jozefhandelschool (Blankenberge), Sint-Jozefscollege (Aalst), Sint-Dymnalyceum (Geel) en Provinciaal Instituut voor Technisch Onderwijs (Stabroek). De derde plaats was voor het

Stedelijk Instituut voor Technisch Onderwijs nr. 5 (Antwerpen) en de tweede voor het Technisch Instituut Glorieux (Oostakker). Winnaar werd het Sint-Niklaasinstituut uit Zwevegem.

De kleur van de school. De meeste muren in Vlaamse scholen zijn «ongezellig kliniekwit of koud lichtgroen» zegen *Paul Mahieu* en *Karina Verhoeven* in *Meso Magazine*. Zij adviseren de scholen om samen te werken met een kleuren-specialist voor ze de muren nog eens schilderen. Eén gekleurde muur in elke klas zou al een begin kunnen zijn. Zo is het scherpzinnige **geel** het best geschikt voor lokalen waar kinderen creatief mogen zijn. **Rood** daarentegen stimuleert zo erg dat je het moet vermijden bij al te energieke leerlingen. **Blauw** is dan weer de intellectuele kleur bij uitstek. Deze kalmerende kleur stimuleert het denken en is geschikt voor meditatie en concentratie. Blauw lijkt zeer geschikt

voor leerlingen van negen of tien jaar die zich voor het eerst vragen gaan stellen en een kritische houding beginnen aan te nemen. Het sympathieke **groen** is de ideale kleur voor de vloer van de turnzaal. Maar donkergroen leidt tot passiviteit en maakt de klas slaperig. Kinderen zien zelden graag **wit**. Het is een foute kleur om te gebruiken in de studeerkamer

of in de klas. Alleen in combinatie met een andere kleur zorgt ze voor harmonie.

Het IQ bijsturen. Steeds meer mensen die bijvoorbeeld voor een sollicitatie een intelligentietest moeten afleggen lezen daar eerst een handig boekje over of volgen zelfs een gespecialiseerde **training**. Onderzoekers aan de **Rijksuniversiteit Groningen** gingen nu na of dat enig effect heeft op het resultaat. En jawel hoor. Vooral bij de in zulke tests vaak voorkomende cijferreeksen scoren getrainde mensen veel beter. Onvoorbereide proefpersonen haalden 35 %. Wie zelf een oefenboekje had doorgenomen haalde 52 % en wie een gerichte training volgde scoorde 64 %. Voor tests met *verbale analogieën* waren de verschillen niet zo groot. Maar de onderzoekers wijzen toch op een grote vorm van ongelijkheid tussen deelnemers aan klassieke intelligentietests. Wie daar een beetje op voorbereid is scoort aanzienlijk beter dan anderen. Met de resultaten moeten we dan ook voorzichtig omspringen.

SIGNAAL

Gemengd onderwijs. Meisjes halen dikwijls betere schoolresultaten dan jongens. Ze blijken echter in sommige scholen plots minder goed te presteren als die scholen gemengd worden. Onderzoek in Engeland toont echter aan dat het probleem niet ligt bij het samenwerken met jongens. Het is vooral het gevoel een **outsider** te zijn dat de meisjes aanvankelijk minder goed doet presteren, vooral in traditionele jongensscholen die plots meisjes toelaten. Als ze zich thuis voelen en weten dat ze gewaardeerd worden, halen ze echter even goede resultaten als vroeger. *Dr. Lindsay Paterson (Edinburgh University)* heeft systematisch de examenresultaten van jongens en meisjes vergeleken en vond geen enkel bewijs dat meisjes beter of slechter zouden presteren in gemengde of niet-gemengde scholen.

Depressieve kinderen.

Tot voor kort geloofde men dat kinderen niet kunnen lijden aan depressie. Dat klopt niet. Zowat alle vormen van depressie waaraan **volwassenen** kunnen lijden komen ook voor bij kinderen: vitale depressie, dubbelbeeld, psychotische depressie, manische depressie, ontregeling en verborgen depressie. *A. Tanghe* en *P. Vanhaeren* beschrijven inhoud, symptomen en behandeling van al die verschillende vormen in het boek *Er is iets dat gebeurt... een boek over depressie en manie (Uitgeverij Garant)*. Bij elke depressie spelen zowel de psycho-sociale aspecten een rol als de biochemie van de hersenen. De behandeling moet dan ook altijd tweeledig zijn: een psychotherapeutische aanpak aangevuld met aangepaste medicamenten.

De meeste hogescholen doen nog niet aan kwaliteitsbewaking. Dat is de eerste opmerking in het jaarverslag over de opleidingsdoorlichtingen in het hoger onderwijs van het korte type (volledig jaarplan) tijdens het academiejaar 1992-1993. Op dat moment werden negen verschillende opleidingen in 48 hogescholen doorgelicht: animatie en assistentie, beeld-geluid-montage, beeldvorming, elektromechanica, farmaceutische en biologische technieken, klinische chemie en landschaps- en tuinarchitectuur. Bedrijfsmanagement en de opleiding tot onderwijzer werden slechts gedeeltelijk doorgelicht.

Tal van hogescholen zijn blijkbaar niet ver-

noodzakelijk. Wat moeten die studenten nu eigenlijk kennen en kunnen? Welke competenties verwacht de samenleving, de beroepsweld, bijvoorbeeld van elektrotechnici? Dat moeten we dan onderwijskundig vertalen.»

Geen wiskunde

In enkele hogescholen komen haast geen algemeen vormende vakken voor op het opleidingsprogramma. De relatie algemene (persoons-) vorming en (beroeps-) praktijkopleiding wordt er als problematisch ervaren. De studenten ervaren de inhoud van de algemeen vormende en levensbeschouwelijke vakken als weinig of niet belangrijk voor het latere (beroeps-)leven.

SMETS: «Extreem gezegd, is een hogeschool vrij om geen wiskunde te geven in haar afdeling mechanica. Maar dat vinden wij geen hoger onderwijs meer. Wat veel voorkomt is dat de studenten die algemeen vormende vakken, niet alleen filosofie en sociologie-psychologie maar ook wiskunde, erva-

Steunen waar het kan

Na jaren tevergeefs be-
delen bij de inrichtende
macht om stoelen voor

DOORLICHTING

zijn praktijklokaal werd
de vraag van de direc-
teur eindelijk ingewilligd.
Dat kwam omdat het
doorlichtingsteam van de
inspectie een rapport
opmaakte en het gemis
aan het licht bracht. De
directeur vond een bond-
genoot in het team uit
Brussel. De doorlichters
zijn bekommerd om sa-
men met de hogeschool
de kwaliteit van de op-
leidingen te verbeteren.
Ze steunen onder meer
de directie in de vraag
om een betere uitrusting.
Maar ze zijn natuurlijk
niet blind voor tekort-
komingen in de kwali-
teitsbewaking. We lopen
even mee in het spoor
van de inspectie hoger
onderwijs.

trouwd met een methodische aan-
pak, zoals zelfanalyse en -evalua-
tie, om een integrale kwaliteits-
zorg te realiseren. De cultuur daar-
rond ontbreekt.

FONS SMETS, inspecteur-generaal
hoger onderwijs: «Het hoger on-
derwijs kreeg tot voor kort geen
echte inspectie aan de deur. Zelden vroeg de
school zich af wat ze nu goed en minder goed
deed. Er bestonden geen leerplannen. In het beste
geval waren er referentielessentabellen waarin een
aantal vaktitels werden vastgelegd met de meest
verschillende inhouden. Elke hogeschool was een
apart eiland.»

Opleidingen versnellen

Onder eenzelfde opleidingsbenaming gaan soms
sterk van elkaar verschillende opleidingsinhou-
den schuil. Het inhoudelijk opvullen van het
programma is zeer uiteenlopend. Ook is er zelden
overleg over doelen en inhouden onder meer met
het oog op de actualisering van het aanbod en het
voorkomen van leemten en overlappingsen.

SMETS: «Je kunt alleen aan kwaliteitsbewaking
doen als je weet wat je moet bewaken. De school
moet dus eerst een duidelijk antwoord hebben op
de vraag waartoe ze opleidt. Dat antwoord wordt
vaak ontweken of vaag beantwoord. Een beroeps-
profiel maken is daarvoor een eerste vereiste. Ik
vind dat er in Vlaanderen een akkoord moet
komen over de basiscompetenties waarover bij-
voorbeeld elke afgestudeerde verpleegkundige moet
beschikken, ongeacht waar hij ook gestudeerd
heeft. Voor een gave profilering van de beroeps-
opleidingsprofielen zijn afspraken over een mini-
mum van doelstellingen en kernvakken absoluut

ren als *Fremdkörper* in hun opleiding. Ze kunnen er
niets mee doen. Het is ballast. Wij zijn daarentegen
van mening dat net die vakken de studenten helpen
op een kritische en zelfstandige manier te leren
denken en nadenken over wat ze doen en waarom
ze iets willen. Dat is een wezenlijk onderdeel van de
opleiding en het voorkomt dat we vakidioten op-
leiden. Maar in een aantal scholen ervaren de
studenten dat zo niet. Om ze ter wille te zijn
beperken sommige scholen het aantal uren alge-
meen vormende vakken dan ook tot een strikt
minimum. Andere scholen daarentegen slagen erin
die vakken zodanig in hun studieaanbod te integre-
ren dat de studenten er geen enkel probleem mee
hebben. Dat kan dus ook.»

Vestigingsplaatsen een ramp

Voor directeurs van hogescholen met een ge-
differentieerd opleidingsaanbod is het vaak moei-
lijk terzelfdertijd de school in het algemeen én de
opleidingen in het bijzonder goed te leiden. Dat is
zeker het geval als de opleidingen op meer dan
één opleidingsplaats worden aangeboden. Als de
directeur daarenboven ook nog hoofd is van een
secundaire school wordt de opdracht vaak als
verpletterend ervaren.

SMETS: «Er zijn vestigingsplaatsen waar de studen-
ten zeggen dat ze de directeur nooit gezien heb-
ben. Een directeur moet zichtbaar blijven voor de

studenten én de docenten. Tal van vestigingsplaatsen betekenen een ramp voor de docenten. Soms verzuurt het hele korps erdoor. Er blijven namelijk **verschillende schoolculturen** naast elkaar bestaan. De ene docent voelt zich altijd wat benadeeld tegenover de andere en omgekeerd. Op termijn gaan ze er allemaal aan kapot. De weerslag hiervan op de opleiding is catastrofaal. Ze geven op den duur tegen hun zin les. Schaalvergroting is hier aangewezen maar de inrichtende machten hebben soms andere belangen te behartigen.»

Hogescholen reageren positief

De hogescholen beschikken zelden over recente en bijgewerkte **tewerkstellingscijfers** van de afgestudeerden. Deze informatie is nochtans essentieel als men de kwaliteit van het onderwijs wil verzekeren. Informatie over hoeveel van de afgestudeerden een job hebben, in welke functie zij tewerkgesteld zijn, of die functie aansluit bij de gevolgde studie e.a. is zelden aanwezig. Vaak ontbreekt ook een goed werkende plaatsingsdienst.

SMETS: «Verscheidene hogescholen speelden al in op aandachtspunten of aanbevelingen die we in het verslag van de opleidingsdoorlichting formuleerden. Enkele voorbeelden: de oprichting van een *plaatsingsdienst* die nauwkeurig de tewerkstelling van de afgestudeerden opvolgt met behulp van een geautomatiseerd bestand; de oprichting van een *cursusdienst* die zorgt voor een duidelijke registratie van bestaande cursusteksten en verspreiding ervan bij de studenten; de algemene organisatie van de *bibliotheek* en communicatie met andere bibliotheeksystemen. Meermaals stelden we vast dat alleen al de aankondiging van een doorlichting aanleiding gaf tot het organiseren van overleg tussen docenten, het inventariseren en het verbeteren van het didactisch materiaal. Men ging herdenken en herschrijven.»

Sterke en zwakke punten

Een **opleidingsdoorlichting** in het hoger onderwijs is geen schooldoorlichting zoals in het secundair onderwijs. Uiteraard wordt de doorgeleichte opleiding (afdeling/optie) aangeboden in het kader van een hogeschool. Onder meer de infrastructuur, de didactische uitrusting, de beleids- en adviesorganen bepalen mee de kwaliteitskansen. Vandaar dat ook hieraan tijdens de opleidingsdoorlichting aandacht wordt besteed.

De doorlichting wordt wel opgevat als op een systematische manier *in het licht stellen* van wat op een school leeft, desnoods aan het licht brengen van sterke en zwakke punten van het opleidingsaanbod. Daarvoor maakt het doorlichtingsteam een **sterkte-zwakke analyse** aan de hand van **documenten** die de administratie hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek van de hogeschool opvraagt. Deze documenten omvatten identificatiegegevens (folder of prospectus, overzicht van de doelstellingen...), infrastructuur en beleid (overzicht van de sociale voorzieningen voor huisvesting, maaltijden...), personeel, studenten, beroepsprofielen (studiegids...), onderwijsactiviteiten en examens (opleidingsprogramma, gebruikte handboeken, stageplaatsen, huishoudelijk reglement, examenreglement...), didactische uitrusting en werkvormen (didactische uitrusting van lokalen en labo's, mediatheek, com-

puterlokalen...), tewerkstelling (plaatsingsdienst...), externe relaties (samenwerkingsinitiatieven...), en beleids- en adviesorganen (samenstelling en werking inrichtende macht...).

Enquête

Daarnaast worden **statistische gegevens** over personeel, studenten en examenresultaten opgevraagd. Belangrijk zijn de resultaten van een **enquête** bij studenten en docenten. Bij studenten wordt gepeild naar hun evaluatie van de inhoud van de onderwijsactiviteiten, de manier van les geven, de examens van het vorig studiejaar en van sommige *actoren* (directie, docenten, bibliothecaris, medestudenten, ombudsdienst) en bepaalde aspecten (externe relaties, infrastructuur, participatie, studiebelasting en -begeleiding, uitrusting) van hun opleiding.

Bij de docenten wordt op een soortgelijke manier een enquête gehouden. Daarin worden o.a. vragen gesteld over de directeur (of hij bijvoorbeeld makkelijk tijd vrij maakt voor docenten) en de kwaliteitszorg (of de docenten geregeld uitgenodigd worden om het opleidingsaanbod te evalueren).

Voor de spiegel

SMETS: «De feitelijke doorlichting gebeurt op basis van de analyse van de documenten, het statistisch materiaal en de resultaten van de enquêtes. Alle betrokkenen vullen als het ware zelf de spiegel van hun school in. Het doorlichtingsteam helpt hen daarbij en reikt de nodige instrumenten aan. Het resultaat is een document dat met statistieken heel aanschouwelijk laat zien hoe de school in elkaar zit. Zo'n methode is voorheen nooit toegepast. Het doorlichtingsteam komt daarbij als niet-bedreigend over. Het analyseert immers alleen wat de school zelf ter beschikking stelde of zelf via de enquêtes opmerkte.»

Het doorlichtingsteam bereidt vervolgens een bezoek aan de school voor en neemt contact op met de directeur voor een **voorbespreking**. Er komt een **bezoek** aan lokalen. Soms worden lessen bijgewoond. Het **doorlichtingsteam** bestaat uit een inspecteur bevoegd voor de opleiding, een lid van de Dienst voor Onderwijsontwikkeling, een ambtenaar van niveau 1 van de Administratie Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek en ten minste één onafhankelijke deskundige die vertrouwd is met de specifieke beroeps wereld.

De school heeft ruim tien dagen tijd om op het **ontwerpsverslag** te reageren. Nadien wordt het **definitief verslag** als officieel document naar de voorzitter van de inrichtende macht gestuurd. Soms is een **opvolgingsgesprek** nodig op het departement. Hierbij stellen de betrokkenen een planning op om aan de hand van aanbevelingen en bijzondere aandachtspunten de kwaliteit van de opleiding te verbeteren. Als de doorlichtingsmethode helemaal bijgewerkt is zullen de hogescholen zelf kunnen instaan voor hun **sterkte-zwakke analyse**. ■

Inspectie Hoger Onderwijs - Koningsstraat 136 - 1000 Brussel - ☎ 02-211 42 83 - fax 02-211 42 50

Het doorlichtingsteam laat ook de studenten en docenten aan het woord.

Er struikelen nog te veel kinderen over de drempel van de lagere school.

In het leerplan staat niet wat Jan, Piet, Miet en Joke nodig hebben om zich te ontplooiën. Duzenden leerkrachten spannen zich dagelijks in om hun leer- en ontwikkelingsproces zo goed mogelijk te begeleiden. Maar

Lagere drempel voor Lagere school

slagen we er steeds in *het beste* uit alle kinderen te halen? *Diffe-*

rentiatie is een van de sleutelwoorden om een school op maat te maken. Hierin begeleidt de leerkracht elke leerling bijvoorbeeld

ZORGVERBREIDING

bij zijn persoonlijk *contractwerk*. Het overheidsproject *zorgverbreding* in het kleuteronderwijs en de eerste klas lager onderwijs voorziet in een *extra-omkadering* voor scholen met een goedgekeurd *actieplan* om onder meer de drempel van de lagere school te verlagen. Daar *struikelen* immers nogal wat kinderen over.

Veel kinderen hebben het blijkbaar niet makkelijk op school. Zowat een kwart van alle leerlingen lopen gevaar een achterstand op te lopen in ons onderwijssysteem. Velen zijn al *leerbedreigd* in het basisonderwijs.

Zelfs in de aanvangsfase van het onderwijs lukt het een aantal kinderen niet de nodige maturiteit te verwerven voor belangrijke leerinhouden en vaardigheden. In het eerste leerjaar zijn zij de eerste slachtoffers van ons jaarklassensysteem dat vooral op de gemiddelde leerling is ingesteld. Deze aanpak vereist meer *zorgbreedte*. Dat is de wijze waarop leerkrachten en school het onderwijs organiseren opdat elk kind maximale kansen krijgt om zich optimaal te ontwikkelen.

CHRIS DE GRAEVE, directeur-generaal Administratie Basis- en Buitengewoon Onderwijs: «Leerbedreigde kinderen worden weggeselecteerd via zittenblijven of -meestal te laat- verwezen naar het buitengewoon onderwijs, waar ze dan in veel gevallen blijven. De toename van het aantal leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs, vooral dan in type 8 voor kinderen met ernstige leerstoornissen, toont aan dat de gewone school steeds meer probleemkinderen uitsluit. Redenen genoeg dus om de huidige gang van zaken te doorbreken. Dat kunnen we door in het gewoon onderwijs de nodige structurele en inhoudelijke maatregelen te nemen voor een aangepast onderwijs voor alle leerlingen. We willen de draagkracht van de school

verhogen zodat ze ontwikkelings- en leerproblemen kan voorkomen of in elk geval betere hulp kan verlenen. Centraal probleem is daarin de overgang tussen kleuterschool en lagere school.

In de kritische periode einde kleuterschool-begint lagere school moeten we zoveel mogelijk kinderen kunnen opvangen. We moeten daarom het onderwijsleerproces flexibel organiseren. We denken aan gebieden als het sociaal-emotionele, de sociale vaardigheden en inzichten, de zelfredzaamheid, de taal- en spreekontwikkeling, andere expressieve vaardigheden, de psychomotoriek en de leerinhouden, meer in het bijzonder de brede voorbereiding op en de begeleiding van de basisvaardigheden lezen, schrijven en rekenen. Het hoeft geen betoog dat de ontwikkelings- en leerbedreiging het grootst zijn bij de sociaal kansarme kinderen.»

720 banen bij

Vorig schooljaar werd voor het eerst uitgekapt met een extra-omkadering van het eerste leerjaar. Helaas werd de maatregel voor sommigen te snel ingevoerd zodat de scholen amper de tijd hadden om een uitvoerig actieplan op te stellen. Anderzijds waren sommige scholen er vlug bij om *oneigenlijk gebruik* te maken van de extra-lestijden. Maar de inspectie beoordeelde het eerste initiatief positief. Veel scholen hebben op basis van een aantal toegekende extra-lestijden leerbedreigde kinderen op een aangepaste wijze opgevangen.

Dit project wordt nu voortgezet en uitgebreid met een gelijksoortig deelproject voor het kleuteronderwijs (4- en 5-jarigen). In de CAO-onderwijs 1994-95 werd overeengekomen dat voor dit project respectievelijk 407 en 250 miljoen frank aan het lager onderwijs en het kleuteronderwijs besteed kunnen worden. Dit betekent dat ongeveer 450 *voltijds-equivalenten* voor het lager onderwijs en 270 voor het kleuteronderwijs zullen worden toegekend.

DE GRAEVE: «De bedoeling van het project is bakens uit te zetten voor een *integratieve* school. Hierin kunnen we het selectieve systeem afbouwen. In een dergelijke school berusten de kleuteren de lagere school op eenzelfde concept zodat de overstapdrempel voor de kinderen wegvalt. Elk jaar kunnen we het project naar een meer integratief basisonderwijs aanpassen aan de sommen die vrijkomen. Dit kadert in een herschikking van de onderwijsbegroting. Het secundair onderwijs staat wat van zijn middelen af ten gunste van het basisonderwijs dat een beetje in nood zit.»

Ervaren leraars

In het streven naar een school op maat wordt dus gedurende het schooljaar 1994-95 de mogelijkheid geboden om op basis van een vrijwillig engagement een project in het kleuter- en/of lager onderwijs te starten of voort te zetten en daarvoor extra-lestijden toegekend te krijgen. De voorwaarden vindt u uitvoerig omschreven in de omzendbrief daarover. De extra-lestijden dienen alvast niet om klassen te splitsen. Bovendien komen voor de extra-omkadering alleen leraars met minstens vijf jaar ondervinding in aanmerking. De toekenning van de extra-lestijden gebeurt op basis van een actieplan dat de school uiterlijk op 1 juni indient. Een beoordelingscommissie van ambtenaren en leden van de onderwijsinspectie beslist of de aanvraag al of niet gunstig beantwoord kan worden. De scholen zullen van de beslissing op de hoogte gebracht worden voor het begin van de zomervakantie.

Geen hokjes

In de huidige manier van werken wordt het menselijk kapitaal van de leerlingen in het basisonderwijs onvoldoende aangesproken.

Misschien gaat er al van in de kleuterschool talent verloren?

PROF. DR. FERRE LAEVERS, Onderzoekscentrum voor Kleuter- en Lager Onderwijs (KU Leuven) en directeur Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs: Het nadeel van het woord talent is dat je dan alleen maar denkt aan de begaafden en meerbegaafden. Je moet het talent van *iedereen* op het oog hebben. Na een lange traditie van vooral aandacht voor de middenmoot spitst het onderwijs zich vandaag meer toe op de nog gemiste kansen. Met de extra-omkadering kunnen we nu de focus richten op de probleemkinderen. Dat zijn degenen die te weinig kansen krijgen in verhouding tot hun mogelijkheden.

Om beter aan te sluiten op het individuele ontwikkelingsproces van die kinderen kunnen we in de klas *differentiëren*. Dat wil niet zeggen dat men die kinderen in aparte hokjes moet stoppen. Men mag de interactie tussen kinderen, zelfs van verschillende leeftijd, niet uit het oog verliezen. We moeten naar meer *kind-oriëntatie* in de

aanpak. Dat vereist een reflectieve ingesteldheid van de leerkracht. Hij kan zich namelijk niet altijd oriënteren op het leerplan en de leerboeken. Daar staat niet in wat Jan, Piet, Miet en Joke precies nodig hebben.

Contractjes

Iedereen heeft het over differentiëren maar hoe kan je concreet elke leerling aangepaste opdrachten en oefeningen meegeven?

LAEVERS: Contractwerk lijkt mij het meest haalbaar. Dat is onder meer afgeleid van het fichewerk in de *Freinettechnieken*. In het begin van de week krijgen de leerlingen een soort contract. Vaak is dat een pakket met opdrachten over de verschillende vakken heen gespreid. In de loop van de week krijgen ze tijd om hun contract af te werken. We ervaren dat het rendement van het leren en ook dat van de mentale activiteiten fenomenaal hoger ligt dan in de klassikale aanpak van les geven voor de middenmoot.

Bij een klassikale aanpak laat de leerkracht bij manier van spreken 20 paarden met verschillende mogelijkheden in het gareel lopen. Ze moeten allemaal hetzelfde tempo aanhouden. Deze manier van menen nodigt niet uit tot een individueel drafsje. Wat in zo'n lesuur gebeurt aan mentale activiteiten is soms bedroevend weinig. Vooral de leerkracht werkt.

Hoe kan de leerkracht tijd vrij maken om zich individueel met sommige kinderen bezig te houden?

LAEVERS: Net door dat contractwerk waarbij elke leerling individueel aan het werk is, krijgt hij de kans om sommige kinderen extra-instructie te geven.

Leerplezier

Achterhalen wat de kinderen bij het leren nodig hebben is wel niet altijd eenvoudig.

LAEVERS: Dat klopt maar de leerkracht kan meer inspelen op wat er leeft bij de kinderen. Daarbij is het *ervaringsgericht onderwijs* een rijke inspiratiebron. Bovendien kunnen kinderen via het contractwerk hun eigen belangstelling uitdiepen. Ze kunnen ook aangeven aan welke opdracht ze het meeste *leerplezier* beleven. De leerkracht kan zijn opdrachten aanpassen: niet te gemakkelijk en toch boeiend genoeg.

Als je kinderen de mogelijkheid geeft te kiezen tussen twee dingen stijgt de *betrokkenheid*. Zelf mogen beslissen of je eerst de contractopdracht voor taal dan wel die voor rekenen afwerkt, verhoogt de betrokkenheid. De leerling geraakt ermee aan de grens van zijn mogelijkheden. Betrokkenheid is een indicatie voor kwaliteitsonderwijs.

De leraar zaait veel maar wanneer oogst hij?

LAEVERS: In een gedifferentieerde aanpak zoals contractwerk heeft de leraar onmiddellijk feedback van zijn activiteiten. Na een lesuur, zelfs in de loop ervan, kan hij meteen aanvoelen of hij al of niet goed zit. Als hij de *stof* beter aanbiedt en de betrokkenheid van de kinderen verhoogt, komt er in het leerproces tussen beide partijen een dialoog op gang. Daar beleeft de leerkracht plezier aan. Dat is zijn beloning en de bevestiging dat zijn intuïtie goed zit. ■

• *Omzendbrief Project zorgverbreding in kleuteronderwijs en eerste jaar lager onderwijs - voor verdere informatie contact opnemen met Herman Van Eesbeeck - ☎ 02-211 44 90 of Mia Boey - ☎ 02-211 45 28*

• *Departement Onderwijs - Administratie Basis- en Buitengewoon Onderwijs - Dienst Organisatie Gewoon Basisonderwijs - Koningsstraat 138 - 3e verdieping - 1000 Brussel - fax 02-211 45 03*

• *Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs (CEGO) - Vesaliusstraat 2 - 3000 Leuven - ☎ 016-28 38 90 - fax 016-28 38 57*

720 voltijdse extra banen voor zorgverbreding in het basisonderwijs.

Als het gaat over de leerinhouden (70 %) en de leermiddelen (61 %), zeg maar de schoolboeken of de cursus, willen leerkrachten nog wel samenwerken met collega's van hetzelfde vak. Over doelstellingen en evaluatie pleegt echter nauwelijks de helft overleg met de vakcollega's. Het zwakst is de samenwerking voor didactische methodes. Op dat vlak trekken meer dan de helft van de leerkrachten liever hun eigen plan.

Uit het overzicht in *tabel 1* blijkt dat het met de samenwerking over de vakken heen nog veel erger is gesteld. Gemiddeld één op de vijf leerkrachten overlegt met collega's van andere vakken. Alleen evaluatie scoort iets hoger. Over cijfers en rapporten moeten nu eenmaal algemene afspraken worden gemaakt. Daar gaat op vakoverschrijdende samenkomsten dan ook de meeste aandacht naar. Over didactische methodes, doelstellingen enz. is er veel minder overleg.

Samenwerken met collega's is niet altijd even gemakkelijk. Veel leerkrachten vertoeven liever op het eiland van de eigen klas. Zo blijkt uit een enquête van de Vlerick School. In het secundair onderwijs werkt 56 % samen met collega's van hetzelfde vak. Slechts 17 % overlegt met collega's van andere vakken. Nochtans blijkt uit recent onderzoek dat ook de

ENQUÊTE

leerlingen betere resultaten behalen in scholen waar de leerkrachten professioneel goed samenwerken. En ook de leerkrachten willen wel. Maar hoe diep is het water tussen elk eiland en wie verzorgt de veerdienst?

Het eiland van de leraar

Betere studieresultaten

Twee derde van de leerkrachten die samenwerken met vakcollega's zeggen dat die samenwerking veel invloed heeft op de praktijk van hun lesgeven. Ze vinden dat voor hun eigen praktijk zeer belangrijk. De invloed van vakoverschrijdend overleg op hun handelen voor de klas schatten ze de helft lager in.

Drie recente studies in Vlaanderen tonen het grote belang aan van een goede samenwerking op school.

Buelens en Devos (1992) stelden vast dat er in sterk regelgerichte scholen weinig professionele samenwerking is. Dergelijke scholen beperken zich tot het uitvoeren van wat hun wordt opgelegd. In leerlinggerichte scholen daarentegen bestaat meestal een vrij goede samenwerking tussen de leerkrachten. *Staessens (1990)* toonde aan dat onderwijsvernieuwingen veel meer kans op slagen maken in scholen waar leerkrachten efficiënt samenwerken. En *Verhoeven (1992)* merkt in scholen de positieve invloed op van professionele samenwerking op de resultaten van de leerlingen.

Sterke individuen

Wat houdt de leerkrachten dan toch op hun eiland? In *tabel 2 en 3* vindt u een overzicht van de voornaamste redenen voor een zwakke of goede samenwerking binnen hetzelfde vak. Hier maken we echter geen onderscheid meer voor overleg binnen het vak of daarbuiten, de redenen verschillen nauwelijks. De belangrijkste liggen blijkbaar in

de persoonlijkheid van de leerkrachten: hun individuele gerichtheid beperkt de samenwerking, hun collegialiteit stimuleert ze. Infrastructuur, initiatief van de directie of begeleiders spelen duidelijk

een geringere rol.

Slechts 6 % van de leerkrachten zeggen dat ze geen behoefte hebben aan vakoverleg en 8 % zeggen hetzelfde voor vakoverschrijdend overleg. De behoefte is er dus wel maar in de praktijk is samenwerken met mensen blijkbaar niet zo gemakkelijk. Bovendien ontbreken dikwijls de nodige overlegstructuren. Zo'n 15 % van de leerkrachten zoeken daarin de reden voor zwak overleg binnen het vak. Voor vakoverschrijdende samenwerking is dat zelfs 19 %. Op dit vlak verwacht men ook veel meer initiatief van de directie.

Oudere leraars

Er is geen verschil tussen voltijds en deeltijds werkenden op het vlak van samenwerking en de redenen daarvoor.

Oudere leerkrachten verschillen wel van jongere. Voor beginnende leerkrachten spelen zowel begeleiding en overlegstructuren als informele contacten een belangrijke rol om tot een goede samenwerking te komen. Voor oudere leerkrachten is dat allemaal minder belangrijk. Met de anciënniteit neemt het belang toe van de individuele gerichtheid en persoonlijkheidskenmerken. Naarmate ze langer les geven vallen leerkrachten minder terug op anderen en houden ze zich liever aan hun eigen manier van werken.

Praktijkvakken

Leerkrachten technische en praktijkvakken scoren systematisch hoger op globale samenwerking (zowel binnen als tussen de vakgebieden) dan leerkrachten algemene vakken. Dit is het meest uitgesproken in het BSO. Deze leerkrachten moeten wel samenwerken omdat ze dikwijls dezelfde lokalen, uitrusting en machines gebruiken. Hun vakken zijn meestal ook nauwer verwant dan algemene vakken.

HOEVEEL LEERKRACHTEN WERKEN SAMEN EN OP WELK VLAK?

TABEL 1

	Binnen hetzelfde vak	Tussen verschillende vakken
Leerinhouden	70 %	23 %
Leermiddelen	61 %	21 %
Doelstellingen	55 %	21 %
Evaluatie	53 %	30 %
Didactische methode	46 %	19 %

Leraars willen alleen samenwerken als ze daar het belang van inzien.

Het onderzoek wijst echter ook op verschillen tussen de drie graden, vooral voor de samenwerking binnen hetzelfde vak. Over de hele lijn is de samenwerking het sterkst in de eerste graad. Vooral leerinhouden en evaluatie scores hier hoog. Het verschil tussen de tweede en de derde graad is kleiner. In de derde graad is de samenwerking het kleinst. In het BSO zijn de verschillen tussen de graden minder opvallend.

De koffiekamer

De scholen die deelnemen aan het onderzoek formuleren ook voorstellen ter verbetering van de situatie: één gemeenschappelijke koffieruimte of werkruimte creëren, vakleerkrachten op een gemeenschappelijk lesuur vrij maken, meer naschoolse informele contacten mogelijk maken enz.

Voor vakoverschrijdende samenwerking werken sommige TSO/BSO-scholen met een co-klasleraar. Een leerkracht praktijk is dan samen met een leerkracht algemene vakken klasleraar van één klas. Ook gezamenlijke projecten of een geïntegreerde proef (theorie én praktijk) kunnen zorgen voor meer vakoverschrijdende samenwerking.

Het nut inzien

Het zal niet gemakkelijk zijn om leerkrachten te motiveren meer samen te werken. Samenwerking is dan ook geen doel op zichzelf. Wie niet van dat inzicht uitgaat is gedoemd te mislukken. Samenwerking moet zinvol zijn en moet vooral een toegevoegde waarde hebben voor de leerkrachten. Uit de enquête blijkt dat leerkrachten in veel gevallen sterk individueel gericht zijn. Dat kunnen we niet overwinnen door samenwerkingsinitiatieven waarvan de zin voor de betrokken leerkrachten niet duidelijk is. De onderzoekers van de Vlerick School voor Management besluiten: «Een hoge score in collegialiteit betekent ook niet automatisch een garantie voor

optimale samenwerking. Goede, informele contacten tussen leerkrachten kunnen bijdragen tot een adequate professionele samenwerking, maar zij zijn op zich geen garantie. Er moeten afspraken zijn, een vorm van coördinatie en een permanente opvolging. Dit vereist een continue aandacht die verder gaat dan informele contacten. Dit is mogelijk door bestaande werkmethodes te versterken of beter op te volgen. Zo denken scholen aan de uitbouw of de versterking van hun vakgroepwerking die in het verleden

te ongestructureerd verliep. Nogal wat scholen bekommeren zich om het tekort aan vakoverstijgende samenwerking in hun school. Het is belangrijk in te zien dat vakoverstijgende samenwerking vooral zin heeft als iedereen voldoende weet waar de school naar toe wil. Daar zijn vooral concrete schooldoelen voor nodig, geen abstracte teksten over waarden en opvoeding. Die kunnen alleen belangrijk zijn als zij voldoende

vertaald worden naar de concrete onderwijs-situatie. Dat moet het mogelijk maken een concreet antwoord te geven op de vraag: *wat moeten onze leerlingen kennen en kunnen als zij onze school verlaten?* Allicht ontbreekt hier in veel scholen nog een duidelijke visie die door iedereen erkend en ondersteund wordt.

Maar niet alleen de scholen zelf zijn verantwoordelijk. Ook buiten de scholen kan een aanzet worden gegeven tot professionele samenwerking. Opleiding en navorming, leerplannen en

eindtermen, inspectie en pedagogische begeleiding kunnen hier een belangrijke ondersteunende en stimulerende rol vervullen.»

Als de leraar op een eiland zit, wil hij daar best wel af als hij het belang daarvan inziet: voor zichzelf, voor de school en voor de leerlingen. Het actieplan daarvoor zal er in elke school anders uitzien want de verschillen zijn groot. ■

Het onderzoek werd uitgevoerd bij 4500 leerkrachten in en door de 69 secundaire scholen die deelnamen aan de wedstrijd Laureaat Schoolmanagement van de Vlerick School voor Management - Bellevue 6 - 9050 Gent - ☎ 09-210 97 11.

WAAROM WERKEN LEERKRACHTEN GOED SAMEN?

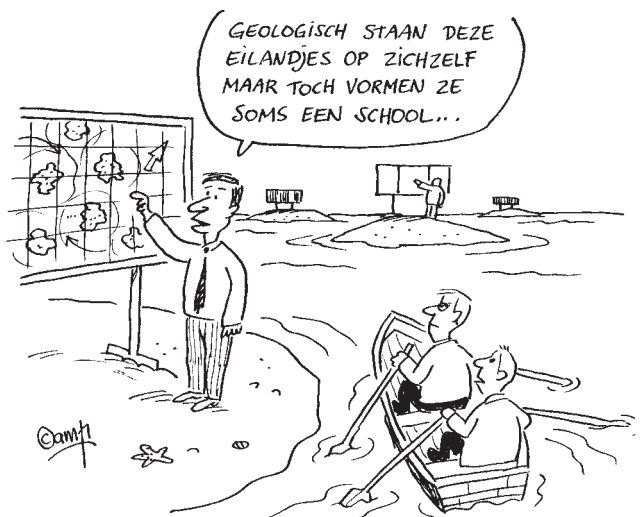
TABEL 3

Door de collegialiteit van de leerkrachten	32 %
Door de informele contacten	19 %
Door de persoonlijkheidskenmerken van de collega's	16 %
Door de voldoende overlegstructuren	11 %
Door de interne begeleiding	8 %
Door de goede infrastructuur	6 %
Door initiatief van de directie	6 %

WAAROM WERKEN LEERKRACHTEN NIET SAMEN?

TABEL 2

Individuele gerichtheid van de leerkrachten	21 %
Ontbreken overlegstructuren	15 %
Persoonlijkheidskenmerken van de leerkrachten	13 %
Tekort aan informele contacten	9 %
Interne begeleiding	8 %
Geen behoefte aan samenwerking	6 %
Infrastructuur, gebouwen	6 %
Te weinig initiatief van de directie	5 %
Vraagt te veel tijd	4 %
Conflicten	3 %
Te veel deeltijdse leerkrachten	3 %

Tal van privé-cursussen en postorderbedrijven beloven u dat u voor veel geld alles kunt leren, van talen tot computers én in drie weken tijd. Het Departement Onderwijs

AFSTANDSONDERWIJS

heeft ook zo'n postorderbedrijf. Het heet Afstandsonderwijsboekte in 1993 precies 23.309 nieuwe cursisten. Ze worden per brief begeleid door één van 198 leraars-correctors. Het Afstandsonderwijs is de grootste Vlaamse school, méér dan een postorderbedrijf en bovendien gratis.

«Studeren per post is zeer leerzaam en tevens ontspannend na een drukke dag. Men is nooit te oud om bij te leren of om de vroegere leerstof wat op te frissen. Ik vind het tof voor mensen die geen tijd hebben om van huis te gaan en op deze manier toch nog wat kunnen bijleren. Nu en dan een aanmoediging is zeer te waarderen om niet de moed te verliezen.» (J.D.B. uit Brasschaat).

«Ik heb de cursus Spaans met vrucht en plezier gevolgd. Wat het volgen van andere cursussen betreft, kan ik u met vreugde melden dat zowel mijn echtgenoot als ik ons hebben ingeschreven voor een andere cursus. We hopen samen zelfs nog meerdere cursussen te volgen. Door uw cursussen te volgen proberen wij een basiskennis te blijven houden om onze kinderen te helpen bij hun studie.» (A.N. uit Leuven).

De reacties van deelnemers aan de schriftelijke cursussen van het Afstandsonderwijs zijn

De grote gratis

overwegend positief. Al is deelnemen en volharderen niet altijd even gemakkelijk.

VIC EVERAET, directeur bestuur Afstandsonderwijs: «Onze gemeenschap slaagt er in, met relatief weinig middelen, aan ongeveer 23.000 mannen en vrouwen een antwoord te geven op hun vraag naar vorming. En die behoefte blijkt telkens opnieuw uit de 80 vragen voor informatie die we dagelijks mogen ontvangen. Al deze kandidaat-cursisten (± 20.000 per jaar) krijgen de gratis brochure *Verder Leren* toegestuurd met het aanbod van het bestuur Afstandsonderwijs.»

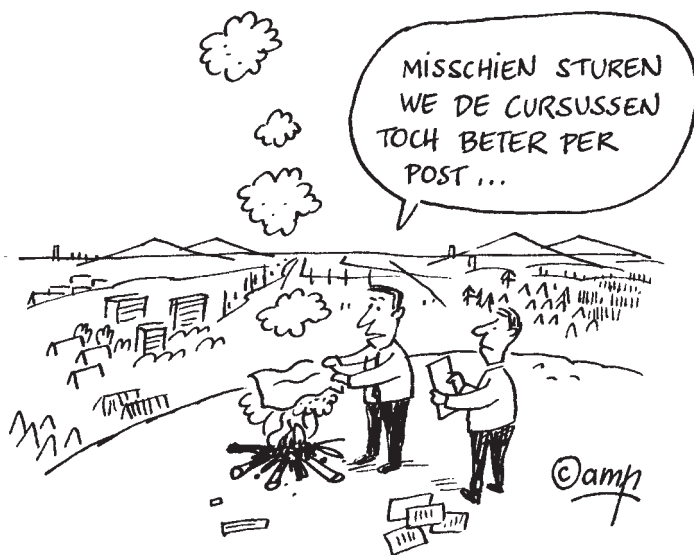
Op de dienst in Brussel werken een dertigtal

mensen aan de coördinatie van de hele werking. Daarnaast zijn nog tweehonderd leraars actief bezig met het verbeteren van taken en het begeleiden van de cursisten. Op de begroting staat zo'n 40 miljoen frank per jaar. Drie vierde daarvan gaat naar de honoraria van het lerarenkorps dat instaat voor de correcties en de aanmaak van nieuwe cursussen. Eén vierde gaat naar de brochures, handleidingen, cassettes enz.

De grootste

In 1993 heeft het bestuur Afstandsonderwijs 23.309 nieuwe cursisten ingeschreven. Het jaar voordien waren er 23.828 nieuwe cursisten. Maar toen schreven 5760 cursisten in voor de cursus *Een computer, ook in jouw klas*. Dit project werd in 1993 niet herhaald en toch kreeg het bestuur in 1993 in totaal bijna evenveel inschrijvingen als in 1992. Veel cursisten spreiden hun studie over verscheidene jaren. Dat maakt van het Afstandsonderwijs de grootste Vlaamse school met zowat 40.000 leerlingen. In 1993 verstuurde het bestuur 81.969 lessenbundels. De totale oplage bedroeg ± 4.900.000 blz. A4.

Talen zijn bijzonder populair. In 1993 volgden bijna 10.000 nieuwe cursisten een taalstudie. Dat is bijna 42 % van het totaal. De meeste cursisten (88 %) doen dit uit persoonlijke interesse, de resterende 12 % volgen een taalstudie als voorbereiding op de examens bij de *Vlaamse examencommissie* (de vroegere middenjury). Ook in 1993 schreven 7691 cursisten zich in voor cursussen op niveau Lager Secundair Onderwijs

en 5215 cursisten begonnen cursussen op niveau Hoger Secundair Onderwijs. Geheugen-training (619 inschrijvingen) en Talen via PC (240 inschrijvingen) zijn nieuw in het aanbod. Daarnaast schreven vorig jaar 3274 ouders in voor de cursus Moderne Wiskunde. Op die manier hopen zij hun kinderen in het basisonderwijs beter te kunnen begeleiden.

De goedkoopste

Zelfstandigen (3 %) en vrije beroepen (2 %) doen niet echt mee. Daartegenover staat dat één vierde van de cursisten (5897 inschrijvingen) aangeeft geen beroep te hebben. We kunnen veronderstellen dat een ruim aantal van deze mensen niet de financiële mogelijkheid hebben elders een betaalde cursus te volgen. Dat hoeft ook niet. De gratis cursussen van het Afstandsonderwijs staan op hoog niveau.

Meer dan de helft van de inschrijvers (62 %) hebben minstens hoger secundair onderwijs achter de rug; 27 % hebben zelfs een diploma hoger onderwijs in hun bezit. Zo'n 60 % van de cursisten behoren trouwens tot de leeftijdsgroep van 19 tot 35 jaar. Blijkbaar zien velen deze cursussen als een vorm van herhaling, uitdieping of navorming.

Minder dan 3 % van de cursisten is geen 18 jaar. Dat is normaal, vindt het bestuur en het

wijs): Gemeenschappelijk gedeelte (uitbreiding Nederlands, Frans, Engels, Wiskunde) en Specifiek gedeelte Moderne Talen (Economie L, Informatica L, Duits L). Ook de cursus Mechanica L wordt dit jaar herwerkt.

Enkele cursussen zijn volop in ontwikkelingsfase. Zo komt er dit jaar nog een taalprogramma Frans-basis en Frans-business voor PC dat bestaat uit een diskette en een begeleidende tekst per deel (voor het basisprogramma komt er ook een begeleidende audiocassette). Ten slotte komt er dit jaar nog een nieuwe afstandscursus Nederlands voor laaggeschoolden met een experimentele én communicatieve aanpak.

In de tabel vindt u een overzicht van de acht studiegebieden bij het bestuur Afstandsonderwijs: van talen en computers tot recht en elektriciteit. ■

Wie meer inlichtingen wil kan een beroep doen op enkele gratis publikaties. Voor kandidaat-cursisten zijn er bijvoorbeeld de brochures Verder Leren (volledig overzicht van de beschikbare cursussen) en Leren Leren (praktijkgids met studietips).

Departement Onderwijs - Administratie Permanente Vorming - Bestuur Afstandsonderwijs - Koningsstraat 172 - 1000 Brussel - ☎ 02-219 31 32 - fax 02-219 71 45

**Iedereen krijgt
een persoonlijke
leraar.**

postorderschool

stimuleert hun inschrijving niet. Uitzonderlijk, mits gemotiveerde aanvraag, kunnen -18-jarigen inschrijven: bijvoorbeeld als voorbereiding op examens van de Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap of voor vakken die niet in hun programma op school zijn vervat.

Sommige cursisten willen zich voorbereiden op examens die diverse instanties organiseren. Zo werkt het bestuur Afstandsonderwijs samen met de Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap, Eerste afdeling (tweede graad van het secundair onderwijs) en Tweede afdeling (hoger secundair onderwijs). Ook examens voor het Vast Wervingssecretariaat kunt u via afstandsonderwijs voorbereiden. Het bestuur zelf organiseert géén examens. Maar u moet wel telkens taken maken voor u de volgende stap kunt zetten.

Studeren via het afstandsonderwijs kost u zo goed als niets. U betaalt enkel een pakketje omslagen (± 50 fr.) en uw postzegels, samen misschien 400 of 500 fr. per jaar, afhankelijk van uw studietempo. Bijna voor niks dus. Daarvoor krijgt u een persoonlijke cursus die u deeltje per deeltje wordt toegestuurd én een persoonlijke leraar die al uw taken corrigeert en u bijstuurt waar nodig.

Elk jaar worden cursussen herwerkt of worden nieuwe cursussen aangemaakt. Zo ook in 1994. Dit jaar wordt vooral gewerkt aan de cursussen die voorbereiden op de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap - Eerste afdeling (Tweede graad van het secundair onder-

THUIS STUDEREN

U wil uw kennis bijschaven of nieuwe kennis verwerven? Het Departement Onderwijs begeleidt elk jaar tienduizenden volwassenen stap voor stap in hun drang naar kennis en inzicht. De cursussen zijn van uitstekend niveau en elke deelnemer wordt persoonlijk begeleid. U kunt nu inschrijven voor één van de volgende reeksen. Vraag daarvoor eerst de gratis brochure *Verder leren*.

- Talen (voor beginners en gevorderden): Nederlands; Frans; Engels; Duits; Spaans; Italiaans; Latijn; Grieks (oud);
- Wiskunde: moderne wiskunde, moderne wiskunde - ouders (leerstof lagere school);
- Handel/bedrijf/administratie: Economie (basisleerstof economie en boekhouding); Economie (economische kringloop, consumenten- en producentengedrag, geld, krediet, economisch denken); Maatschappelijke en economische problemen; Veiligheid, Gezondheid en Verfraaiing van Werkplaatsen; Beginselen van het grondwettelijk en administratief recht; Begroting en comptabiliteit van overheidsinstan- den; Samenvatting en commentaar;
- Computer en Informatietechnologie: Informatica; Informatica en programmeren;
- Natuurwetenschappen en Techniek: Biologie; Fysica; Scheikunde; Elektriciteit; Mechanica; Meetkundig tekenen; Technisch tekenen; Schema's elektriciteit;
- Sociale wetenschappen: Aardrijkskunde; Geschiedenis; Sociale opvoeding; Culturele evolutie; Grondwettelijk recht; Administratief recht; Internationale instellingen;
- Talen via PC: Engels-basis voor PC; Engels-business voor PC;
- Geheugentraining
- Nieuwe cursussen in ontwikkelingsfase: taalprogramma Frans-basis en Frans-business voor PC; Nederlands voor laaggeschoolden (met een experimentele en communicatieve aanpak).

Heel wat leerkrachten trekken hun onkosten voor verplaatsingen, vak-

Leraars

en belastingen

literatuur, computer en eigen werkkamer af van hun belastbaar inkomen. Hoe moet dat precies? En hoe zit het met de aangifte van toevallige of minder toevallige bijverdiensten? Soms loont

DOOLHOF

het de moeite iets meer aandacht te besteden aan het invullen van uw belastingaangifte. Ook al lijkt het een doolhof.

De personenbelasting treft alleen netto-inkomsten. Het is dus belangrijk te weten welke aftrekken u kunt toepassen op de bruto-inkomsten om het netto-inkomen te bepalen. Daarvoor wordt het brutoloon verminderd met de sociale bijdragen, de bedrijfslasten en andere aftrekken. Ook onderwijzend personeel mag de werkelijke onkosten bewijzen voor zover deze hoger liggen dan het forfait. Dat forfait werd ingevoerd als administratieve taakverlichting om te vermijden dat de administratie de onkostenlijsten van miljoenen belastingplichtigen zou moeten controleren. Zoals elk forfait is ook dit eigenlijk onbillijk: bij een gelijk inkomen is de aftrek van forfaitaire bedrijfsinkomsten van meester Willy die te voet naar school komt en nooit vakliteratuur koopt identiek aan het forfait voor juffrouw Hilde die zware reiskosten heeft en veel geld besteedt aan vakliteratuur en vorming. Daarom mag u de bewezen, werkelijke bedrijfslasten aftrekken als die hoger liggen dan het forfait.

Computer afschrijven

Het is mogelijk dat één echtgenoot het forfait toepast en de andere de werkelijke kosten aftrekt, of dat beiden dat doen. Er kunnen daarbij wel enkele problemen rijzen. Als man en vrouw bijvoorbeeld beide leerkracht zijn in dezelfde school en met één auto naar school komen mogen ze uiteraard elk slechts de helft van de reiskosten aftrekken. Dat geldt ook voor de aankoop van een computer die ze samen gebruiken. Om te weten of het in uw specifiek geval rendeert om niet voor het forfait te kiezen, moet u dat eerst eens berekenen. Voor een salaris van 880.000 fr. bedraagt het bijvoorbeeld 70.400 fr. Zit u daar met uw werkelijke onkosten boven dan moet u die kunnen bewijzen en betaalt u minder belastingen. Het forfait bedraagt 20 % voor de eerste schijf van uw inkomen tot 165.000 fr., 10 % voor de schijf tot 330.000 fr., 5 % voor de schijf van 330.000 fr. tot 550.000 fr. en 3 % voor wat daar boven zit. Het maximumforfait is 110.000 fr.

Dure werkkamer

Om als bedrijfslasten te gelden moeten uw onkosten verband houden met uw beroep, dateren van de belastbare periode, nodig zijn om uw inkomsten te verwerven of te behouden en bewezen worden. Er is een onderscheid tussen dadelijk

afrekbare kosten en de kosten die u over meerdere jaren kunt afschrijven: een auto over vijf jaar, bureaumeubilair over tien jaar, computers over drie à vijf jaar en gebouwen over 33 jaar (3 % per jaar dus). Er zijn verschillende afschrijfprocedures maar meestal is het aangewezen om te kiezen voor de manier die een zo hoog mogelijke aftrek biedt in het eerste jaar. Een computer van 150.000 fr. en 29.250 fr. BTW schrijft u dus het best degressief af met de BTW dadelijk als geheel afgetrokken. Dit betekent in het eerste jaar 29.250 fr. plus 40 % van 150.000 fr. (89.250 fr.), in het tweede jaar 40 % van 150.000 fr. min 60.000 fr. (36.000 fr.), in het derde jaar 20 % van 150.000 fr. (30.000 fr.) en in het vierde jaar de resterende 24.000 fr.

Wat kunt u nu allemaal aftrekken als werkelijke bedrijfslasten?

1. **Reiskosten.** Het volledige bedrag van trein-, bus- en tramticketten. De auto-onkosten voor woon-werkverkeer worden berekend tegen 6 fr. per kilometer. Als uw werkgever een gedeelte van deze onkosten vergoedt, mag u uiteraard alleen het resterende deel in rekening brengen.

2. Bedrijfslokaal.

Dat is niet alleen de werkkamer thuis maar eventueel ook een deel van de garage als u de wagen voor beroepsdoeleinden gebruikt. U berekent het percentage van de oppervlakte van uw woning dat u voor uw beroep gebruikt: 10 tot 15 % is een aanvaardbaar percentage. Dat percentage past u toe op alle aftrekbare uitgaven: elektriciteit en verwarming, reinigingskosten, brandverzekering, interesten van de hypothecaire lening, eventueel betaalde huur. Als u eigenaar bent van de woning kan u de aankoop afschrijven over 33 jaar en van dat bedrag het percentage nemen zoals hierboven uitgelegd.

Een leerkracht gebruikt bijvoorbeeld één ka-

Hoeveel mag een leraar bijverdienen?

mer van zijn woning als werkkamer (10 % van de totale oppervlakte). Hij heeft de woning gekocht voor 4.000.000 fr., waarvan 500.000 fr. voor de grond. Dan kan hij jaarlijks volgend bedrag afschrijven voor zijn studiekamer: $(4.000.000 - 500.000) \times 10\% \times 3\% = 10.500$ fr., aangevuld met 10 % van zijn totale uitgaven voor elektriciteit, verwarming, reiniging, brandverzekering en hypothecaire lening.

3. **Kantoorbenodigdheden** enz. Schrijfgereedschap, papier, fotokopieën enz. kunt u meteen volledig aftrekken. Groter materieel zoals een schrijfmachine, rekenmachine, computer enz. wordt meestal over vijf jaar afgeschreven, meubilair over tien jaar. Vakliteratuur, boeken en abonnementen op tijdschriften zijn volledig aftrekbaar. Ze moeten wel te maken hebben met de gedoeerde vakken. Romans zijn bedrijfslasten voor de leerkracht Nederlands maar niet voor die van wiskunde.

Bijscholingskosten zijn volledig aftrekbaar als ze dienen voor verdere vervolmaking, verwerven of onderhouden van vakkennis. Kosten voor het verkrijgen van een nieuw diploma of een bijkomende kwalificatie zijn niet aftrekbaar.

Als de school een deel van de onkosten vergoedt, moet u dat van het totaalbedrag aftrekken. Scholen zijn immers verplicht die vergoedingen aan de belastingen door te spelen.

Ook volledig aftrekbaar zijn de vakbondsbijdrage, de beroepsaansprakelijkheidsverzekering en de bijdragen voor een beroepsvereniging.

Niet meer aftrekbaar zijn de **uitgaven voor kleding**, behalve de specifieke werkkleding (labojassen, werkplaatskleding, trainingspak enz.)

Van de bedrijfsinkomsten die al verminderd werden met de bedrijfslasten kunt u nog geheel of gedeeltelijk aftrekken: levensverzekeringspremies, hypothecaire leningen, giften enz. Ook de uitgaven voor **kinderopvang** zijn aftrekbaar (max. 345 fr.

per oppasdag per kind). Het moet gaan om kinderen jonger dan drie jaar en onkosten betaald aan erkende inrichtingen of onthaalmoeders.

Bijverdiensten

Heel wat leerkrachten hebben een of andere bijverdienste: auteursrechten voor publikaties en composities, honoraria voor voordrachten, reisgidsen, journalistiek, begeleiding van sport- en vakantiecampen enz. Daarbij moet u eerst en vooral nagaan of u niet in overtreding bent met de cumulatie-wetgeving. De inkomsten kunt u aangeven als toevallige inkomsten of als baten van een zelfstandige activiteit.

1. **Toevallige inkomsten.** (Invullen bij code 200 op deel 2 van het aangifteformulier.)

Het voordeel hiervan is dat het maximumtarief van de belasting maar 33 % (plus gemeentebelasting) bedraagt en dat er geen sociale zekerheids-

bijdragen op verschuldigd zijn. Probleem is dat er geen precieze definitie bestaat en dat er dus nog al eens discussie ontstaat over het al dan niet toevallig zijn van de inkomsten. Er zullen meestal geen problemen zijn als het bedrag niet te hoog is, de regelmaat van de prestaties niet te groot is, de investeringen niet te aanzienlijk zijn en de activiteiten niet in het verlengde liggen van de activiteit als leerkracht. Enkele voorbeelden.

Voor een leerkracht zijn de auteursrechten voor een roman diverse inkomsten maar die voor een handboek bedrijfsinkomsten. De honoraria voor een voordracht over een hobby zijn diverse inkomsten maar die over het vakgebied zijn bedrijfsinkomsten. Dikwijls krijgt men voor een occasionele activiteit een op een loonfiche gelijkende *fiche van de commissies, makelaarslonen* enz. nr. 281.50. Hoewel de juridische omschrijving die aan een type inkomen wordt gegeven door de uitbetalende instantie niet bindend is voor de genietter ervan, maakt de uitreiking van zo'n fiche het voor de leerkracht moeilijker om tegenover de fiscus staande te houden dat het om een toevallig, divers inkomen gaat. Maar in de praktijk blijkt dat nogal mee te vallen.

Bij code 201 mag u bovendien het totale bedrag vermelden van de uitgaven of lasten die u gedaan hebt om de aangegeven inkomsten te behouden of te verkrijgen. Er wordt geen forfait toegepast als u hier niets invult. In principe moeten deze uitgaven bewezen worden maar meestal is dat niet nodig als u redelijk blijft: ten hoogste 20 % van het totale bedrag.

2. **Zelfstandige activiteit.** Leerkrachten die naast hun hoofdberoep een kleine zelfstandige activiteit uitoefenen die niet kan getypeerd worden als occasioneel, moeten zich aansluiten bij een sociale verzekeringskas voor zelfstandigen en bijdragen betalen, zelfs als er maar geringe inkomsten zijn. Onder de 74.441 fr. netto-inkomen was in 1993 geen bijdrage verschuldigd. Eventueel moeten zij zich ook inschrijven in het handelsregister en een BTW-nummer aanvragen. Op auteursrechten zijn evenwel geen sociale zekerheidsbijdragen verschuldigd voor leerkrachten die in het dag- en/of avondonderwijs prestaties leveren die overeenkomen met 6/10 van een volledig lesrooster.

De baten van een zelfstandige activiteit worden als bedrijfsinkomen beschouwd en toegevoegd bij de overige inkomsten. Ze worden dus belast tegen het olopemde, progressieve tarief en maken sociale zekerheidsbijdragen voor zelfstandigen eisenbaar. Dit betekent concreet dat bijverdiensten worden belast met een aanslagvoet van ongeveer 50 %, naargelang van de hoogte van het bedrijfsinkomen. Het wordt fiscaal zeker niet aangemoedigd om naast uw hoofdberoep nog bij te verdienen. Adviseurs zeggen dan ook dat indien één van beide echtgenoten geen bedrijfsinkomen heeft, het interessanter is dat hij/zij de bijverdienste uitoefent. ■

Een bijzonder handige bron voor gedetailleerde informatie over alle juridische, fiscale en andere problemen voor leerkrachten is het Onderwijzszakboekje. U kunt dat bestellen bij Uitgeverij Kluwer Editorial - Excelsiorlaan 18 - 1930 Zaventem - ☎ 02-719 16 42. Het kost 1146 fr. maar ook dat bedrag is eventueel als vakliteratuur aftrekbaar.

**Ook de werkkamer
thuis is aftrekbaar.**

klasse

VOOR DE BOEG

In het volgend nummer van KLASSE blikken we terug op het voorbije schooljaar en kijken we uit naar wat komen gaat. Daarvoor nodigen we 20 lezers uit voor een **rondetafelgesprek** met onderwijsminister *Luc Van den Bossche*. Maar ook uw **persoonlijke evaluatie** boeit ons. Schrijf ons wat u als leraar dit schooljaar boeiend, vervelend, ergerlijk of hoopvol vond; waar u al dan niet arbeidsvreugde uit haalt; wat u verwacht van het beleid en van de toekomst. We verwachten géén vellen literatuur maar uw verhaal mag best persoonlijk zijn. Wel snel zijn. Schrijf nu meteen (mèt naam, functie en adres) naar KLASSE (Evaluatie) - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel.

Afgiftelokator 8500 Kortrijk 1
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs - Redactiesecretariaat KLASSE
Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

TJDSCHRIFT
verschijnt maandelijks (behalve in juli en augustus)

België - Belgique
PB
8500 KORTRIJK 1
4
281